Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШОАТТА, 23 июль, 1977 шу. • № 88 (5755). • Мах 2 кеп.

СИЙЛЕ ХИЙЛА ЯЛАТ ЧУЭЦАЧА ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ!

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советои Облсовпрофои 1977 шера 18 июль тIакхоачаш цул хьалха дIадахача кIирагIа хьувкъам чуэцарaи ка бола ялат кийчдарaи яьржача социалистически яхье котъяьннарг а лаьрхIа республикански Сийлен улга тIа яьхай:

РАЙОНАШ:

НАУРСКИ,

дIадахача кIирагIа 4920 эзар гектара тIара ялат чуийца яьннай из, ерригa чуэца дезачох 24,9 процент хул из. ХIара комбайно чуийцад — 46,8 гектар. Районо кхоачашъяьй пачхахьалкхенга ялат дохкара халкъа боахама план.

ГРОЗНЕНСКИ,

дIадахача кIирагIа 10820 гектара тIара ка бола ялат чуийцад цо, чуэца дезача дерригача ялатах 25,8 процент. ХIара комбайно чуийцар — 37,2 гектар. Пачхахьалкхенга ялат дохкара план 60 процент кхоачашъяьй.

БОАХАМАШ:

Сунженски района «Путь к коммунизму» яха колхоз. Цо чуийцад 1955 гектара тIара ялат, дерригa а чуэца дезачох 74,3 процент, юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара чуяхь 32 центнер ялат. Колхозо пачхахьалкхенга деккад 1316 тонн ялат, план 940 тонн мара йоацача.

Грозненски района «Загорский» совхоз.

Цо чуийцад 4665 гектара тIара ялат. ХIара гектара тIара чуденад 20,4 центнер ялат.

Урус-Мартановски района Мичурина цIарагIа колхоз.

Цо чуийцад дерригa чуэца дезачох 69 процент ялат, юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара чуденад 34 центнер ялат.

МЕХАНИЗИРОВАННИ ОТРЯДАШ:

Грозненски района «Атагинский» совхоза ялат чуэцара-транспортни комплекс (отряда начальник А. Калинкин),

хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 21,1 центнер ялат а доаккхаш, дерригa ялат чуийца яьннай;

Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза № 1 йола механизированни отряд (отряда начальник С. Синчинов),

хIара гектара тIара 32,9 центнер а йоаккхаш дерригa ялат чуийца яьннай;

Наурски района Ленина цIерагIча колхоза № 2 йола механизированни отряд (отряда начальник В. Беляков),

цо чуийцад 1311 гектара тIара ялат — дерригa чуэца дезачох 70,6 процент. ХIара гектара тIара чуденад 20,7 центнер ялат.

Шелковской района Ленина цIерагIча колхоза ялат чуэцара-транспортни отряд (отряда начальник Х. Казаев),

цо чуденад 874 гектара тIара ялат, аьрдад 2075 тонн. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 23,7 центнер яьккхай.

Урус-Мартановски района «Красноармейский» совхоза механизированни отряд (отряда начальник М. Юшаев),

Кхаь комбайнаца 7790 центнер ялат аьрдад цо. ХIара гектара тIара юкъера лаьрхIача — 26,8 центнер ялат чуденад.

КОМБАЙНЕРАШ:

Асаев М. — Шалински района «Шалинский» совхоз;

Гайтемиров А. — Грозненски района «Атагинский» совхоз;

Дадаев Х. — Урус-Мартановски района «Труд» яха совхоз.

Ережепов Н. — Шелковской района Ленина цIерагIа колхоз.

Ислангириев С. — Грозненски района «Атагинский» яха совхоз;

Магомадов М. — Ножай-Юртовски района А. Шерипова цIерагIа колхоз;

Магомадов Р. — Ножай-Юртовски района А. Шерипова цIерагIа колхоз.

Мерзиханов С. — Урус-Мартановски района «Труд» яха совхоз;

Новоселов Н. — Наурски района «Россия» яха колхоз;

Оверченко В. — Сунженски района XIX партсъезда цIерагIа колхоз;

Сопоматин П. — Наурски района Ленина цIерагIа колхоз;

Такаев Ш. — Урус-Мартановски района «Горец» яха совхоз;

Эльдаров К. — Шалински района XX партсъезда цIерагIа колхоз;

Якушко Н. — Шелковской района «Путь к коммунизму» яха колхоз;

Козловский Ф. — Малгобекски района «Кавказ» яха совхоз.

Доакъар Iалашдеча

Доакъар кийчдара месячнике хьалхарча кIира баьча балха итогаш яьй.

Месячник доладелча денз колхозашкеи совхозашкеи доакъар кийчдара балхаш дикка сихденнад. Месячника хьалхарча кIира кийчъяьчул 29 процент дукхагIа кийчъяьй йол. ХIаьта баьца хьоари чаи — дукха хIама ца эшшаш шозза дукхагIа. Дуккхача боахамаша цхьоагIа дIадоладаьд силос кийчъяра балхаш.

Цунца цхьана ерригача республике доакъар кийчдара балхаш месячника заданеш кхоачашъяра гаьна да. Цхьан кIирагIа кийчъяьй 10684 тонн йол — задане 15 процент, баьца хьоар даьккхад 2386 тонн — 22 процент.

Яхье котъяьннараш а лоархIаш оттадаьча республикански газетий Сийлен улга тIа яьхай районаш, боахамаш, предприятеш, дIадахача кIирагIа эггара тIех хьокхамаш даьхарг а лаьрхIа.

РАЙОНАШ:
ГУДЕРМЕССКИ,
ШЕЛКОВСКОЙ.
БОАХАМАШ:

Грозненски района «Горячеисточненский» совхоз;
Гудермесски района «Терек» совхоз;
Наурски района «Россия» яха колхоз;
Урус-Мартановски района «Гойтинский» яха совхоз;
Шелковской района «Красный пахарь» яха колхоз.

ПРОМЫШЛЕННИ ПРЕДПРИЯТЕШ:

СССР 50 шу дизара цIерагIа химзавод
«Старогрознефть» НГДУ.

ОкIтябра 60 шу дизара накъадолхаш

РАЙОНЕ ЭГГАРА ХЬАЛХА ЧУДЕРЗАДАЬД ЯЛАТ

Каст-каста йоачаш хилар бахьан долаш Iалаьмате халача хьалашка дIахьу укх шера ка бола ялаташ чуэцилга МагIалбике. Болх бе йиш йолаш денача хIара денах, сахьатах пайда а эцаш укх шера кIи-марс чакхбаккхара шерра социалистически яхь а йоаржаь къахьегаш ба районерча совхозий болхлой.

Цу яхье эггара дикагIа хьокхамаш даха каяьннай М. Горьке цIерагIча къонача совхоза механизаторий. Районерча боахамашта юкъе эггара хьалха 1000 гектара тIара кIаи мукхи чуийца баьннаб уж. ПланагIа 20 центнер йолча хIара гектара тIара 22 центнер йолаш ялат чудера укхаза. Ханал хьалха кхоачашъяьй пачхахьалкхенна ялат дIадалара план а. Планех 1100 тонн ялат дIадала дезаш хиннача 1120 тонн ялат дIадахьийтад совхозо. Планал совгIа ялат дIалуш ба совхоза къахьегамхой укх деношка.

Цу боккхача къахьегама толамашта хетаь болхлой митинг хилар укхаза кхай гIе тIеххьара кIи гектараш чуийца яьннача моттига.

Пятилетка шоллагIча шера ка бола ялаташ сихеи ца дойташи чуэцара яьржача социалистически яхье котало а йоаккхаш, районе эггара хьалха кIи-марс чакхбаьккха а пачхахьалкхенна ялат дIадалара декхараш толамца кхоачашдаь а баьнна совхоза механизатораш дакъала бийцар МагIалбика горсовета исполкома председатела З. А. Яндиевас. Цо дIаелар тIехдика хьокхамаш даьхача комбайнерашта, шоферашта, ялаташ чуэцача хьинаре дакъа лаьцача кхыболча болхлошта КПСС горкомеи горисполкомеи грамоташ.

Укх шера ялаташ чуэцаш ялх комбайн хиннай совхозе. Йийкха енача ханах бизза пайда а эцаш болх баьб цар массане а. Шоай сезонни нормаш тIеххкоачашъяьй хIара агрегато.

Механизаторашта юкъе яьржача социалистически яхье кот а воалаш эггара дукхагIа ялат чуийцад комбайнера Аушев Мухарбика. 425 тонн кIаи мукхи аьрдад цун агрегато. Социалистически яхье шоллагIеи кхоалагIеи моттигаш яьхар комбайнераша Цуров Саварбикеи Амаханов Ахьмадеи. План 300 тонн йолча 360 совгIа тонн ялат аьрдад царех хIаране. Совхоза директора царна дIаделар аххан совгIаташ а парткомеи рабочкомеи сийлен грамоташ а.

— Шерра социалистически яхь а йоаржаь, хIаране шийна хьалхашкара бекктокхам кхетабеш берригача механизатораша дика болх бьр бахьан долаш вIаштIехьдаьлар тха сиха ялаташ чуэца, — йоах совхоза директора Цуров Махьмада.

...Совхозе кIи-марс чакхбаьнаб. Комбайнераш хIанз «Луч» совхозе ялаташ чуэцача новкъостал деш ба. Цхьабакъда Горьке цIерагIча совхоза кхашкара балхаш лаьгIденнадац. Ча вIашкатохаш, царех аргIаш деш, ялаташ чуийца мукъадаьнна кхаш оахаш, доакъараш кийчдеш ба совхоза механизатораш хIанз.

А. БАСИЕВ.

ХАННАХЬА ЧУИЙЦА БАЬЛАР

4600 гектара тIара юбилейни шерара бархI эзар тонн ялат чуийца баьннаб Грозненски района «Загорский» совхоза къахьегамхой. Шийн ханнахьеи ца дойташи ялат чуэцара дика вIаштIехьбаьккхабар укхаза болх.

Цу гIулакха лаьрхIа боахаме болх беш яр 26 комбайн чуйоагIа шин отряд. Дика вIатIехьъяьккха лелайора социалистически яхь, хьалхалаттараш материально а морально а хестабора, дийнахь дукха хIама ца эшшаш мах боацаш кхозза хIама дуйтар, хIара денна социалистически яхьа итогаш йора, хьахиннар шерра дIадовзийтар.

Цу дикача хоама хеталаь дар цу боахаме укх деношка хинна совхоза къахьегамхой вIашагIкхетар.

Ха ца къовсаш, халча хьалашка шоай низи хьинари ца кходеш къахьийгача болхлошта дег тIара баркал оалаш къамаьлаш дир цига совхоза директора Музаев Януз Мовладовича, парткома секретара Дурдиев Ахмед Аламовича, района райисполкома председатела Албаков Темирхан Джабраиловича.

Шоай беркатеча къахьегамца ялат чуэцилга сихдаьча болхлой цIераш йоахар цар. Уж ба ялат чуэцача доккхий толамаш дахарах сийлен грамоташи мах бола совгIаташи денна 300 гектара тIара ялат чуийцаи 700 тонн аьрдаи бола комбайнераш Зайпулаев Iадлани Гайтамиров Сидеки, 339 тонн ялат кхашкара дIадихьа шофераш Бултаев Алаши, 258 тонн дIа-юха йихьа Салгириев Iаьлеи, 165—170 процента шоай норма тIеххкоачашъеш къахьийга трактористаш Султанов Майрбек, Халикбиев Зайнди, иштта дукха кхыбараш.

Лоалахарча 1-гIа Мэя цIерагIча колхозе хIанз а 1700 гектар лаьтта да ялат чуэцанза. Цу боахама новкъостала яхийта лаьрхIад «Загорский» совхозера итт комбайн.

СовгIаташ деначa болхлой цIерагIа къамаьл даьча комбайнераша Гайтамиров Сидекаси Дадаев Виситтаси до а делар, шоай совхозе санна хьинар кхо ца деш, ханнахьеи ца дойташи ялат чуэцара колхоза кхашка а дика къахьега.

ХIанзле «Загорский» совхоза кхашка 300 гектар лаьтта тIа шоллагIа юв культура дIайийна яьннай. Чах мукъадоахаш да вож лаьтташ а.

Н. ДИЕВА.

Iан кхоачам беш ба

Доакъараш Iалашдара кхайкадаьча месячнике доккха дакъа лоац «Горячеисточненский» совхоза механизатораша. ТIатеIIа силос кийчъеш ба уж. ХьажкIаш хьоккхача овсаре къахьег коммуниста Бараханов Салавдинеи Курбанов Алавдинеи. 100 тонн гаргга моша хьажкIаш хьокх царех хIаране, сменни норма 70 тонн йолаш. Иштта хьинаре болх бу из доакъар дIакхухьача трактористаша Тумаев Iаббаса, Ибалаев Iаьлас. Царел тIехьайисап сменни норма 150 процент кхоачаш а еш хьайоагIа къона механизатор комсомолка Дакаева Зина.

ХIанзле 1500 тонн силос чуйолла кхийнад цу боахама. Дийнахьеи буси цахаддаш баьций витаминии хьоар доаккхаш я АВМ-0,4 яха агрегат. Из агрегат дика караерзаьй говзача машиниста коммуниста Юсупов Лауде.

Суданках 300 тонн совгIа хьоар даьккхад. Из доацаш 2511 тонн сенаж кийчъяьй, аргIаш даь 1000 тонн йол латт. ХIалэ чах аргIаш дотташ ба кхаш леладераш.

Доакъараш дукхагI. хургдолаш ялат чуийца мукъадаьннача кхашка борцаца вIашагIъэяь 600 гектара тIа хьажкIаш дIайийнай. Кхы а 400 гектара тIа дIаюргья уж. Цу гIулакхо торо хулийтаргья цхьан юкъагIа хьайбашта моша доакъар лоаттаде.

Р. ЛЕОНОВ.

Балхаш сихдаьд

Укх шера догIаш дукха делхар бахьан долаш нийслу халонаш эша а еш, ца дойташи ма-могга сихагIеи ка бола ялат чуэца лаьрхIа хьинаре къахьегаш ба укх шера «Ингушский» совхоза кхоалагIча мехотряда болхлой.

Ялаташ чуэцача дикагIа хьокхамаш доахаш хьабоагIа комбайнераш Гетагажев Хьажбикар, Гандалоев Султан, Умаров Нурали, кхыбараш.

Хьекха касарах улла кIа оардаш ва къона комбайнер Гандалоев Iийса. Дукха хана денз болх беш, йоккха говзал йолча комбайнерел тIехьа ца вусаш къахьег цо. Дийнахьа цаIах норма йоаккхаш ялат чуэц цо шийн агрегатаца.

Цун комбайна тIара ялат хьатта дIакхухьаш ва Грознера новкъостала вена шофер Яндарбиев Iаьла. Цхьан минота а комбайн сеца латтаргйоацаш вIаштIехьбаьккхаб шофера шийн болх.

Шерагара шерага шийн декхараш дизза кхоачашдеш, хьинаре къахьегаш, тIехдика балха хьокхамаш доахаш хьавоагIа «Ингушский» совхозе толашагIбарех вола механизатор, СоагIапчарча юрта Совета депутат Евлоев Хасмахьмад. Ца халдаш дика къахьегар бахьан долаш цунна еннай «Сийлен знак» яха орден, юбилейни медаль, «1976-ча шера социалистически яхье котваьнар яха» знак.

Укх шера ялаташ чуэцача чах аргIаш деш ва Евлоев Хасмахьмад. ТIехдика хьокхамаш доах цо укхаза а. Дийнахьа цаI-ах, шиъ норма кхоачашъю цо хIара дийнахьа. Цудухьа ва из укх юбилейни шера Октябра 60 шу дизара сийна яьржача социалистически яхьа хьалхарча мугIарашка.

СУРТА ТIА: совхоза кхашкара ялат чуэцаш латт.

И. ПЛИЕВА сурт.

КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА

ИЙСАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПХЕЛАГIА СЕССИ

Газето хоам баь ма-хиллара, 20 июле шийн болх беш хилар ийсазлагIа хержача РСФСР Лакхехьарча Совета пхелагIа сесси. Цига дувца оттадаьча дешах доклад йир КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, РСФСР Министрий Совета председатела депутата М. С. Соломенцева.

Российски Федераце Лакхехьарча Совета хIанзара сесси, аьлар цо, гулъеннай КПСС ЦК майски Пленума решенешеи СССР кердача Конституце проект дерригача халкъо ювцаш хиларои Iалаьмате чIоагIа политически а къахьегама а уйла айяьча хьале.

ЧIоагIа белгала да керда Конституци юбилейни шера — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дузача шера тIаэпаш хилар. Цо хьагойт Ленина парте кулгал а деш хиннача революцинни хувцамий, советски халкъо хIама хьакхоллаш баьча Iалаьмате боккхача балха итогаш.

Дерригача халкъага дувца арадаьккхад боккха политически лоархIам бола документ, дегIаепача социалистически общества дунеи тIа эггара хьалхара Конституци. Цу тIа законодательно дIачIоагIъю социально-политически экономически строя лардаш, коммунизм хьалъеча керттера де лерхIараш, СССР арахьарчеи чурчеи политика принципаш, советски гражданий шерра бокъонаши паргIатонаши.

СССР Керттерча Закона проекта тIа белгалъяьнза общественни вахара цхьаккха а оагIув, вай пачхахьалкхе вIашагIйоллара а цун балха а цхьаккха а доккха дош дац.

Керда, Советски пачхахьалкхен исторе чухь йиълагIча Конституце хьеап латт Iоаьча опытага чIоагIа мах бешп уйла тIайожийташи хьожаш хиларах, кунна цхьана — вахаро хьалха доаха декхараш майрра, творчески къестадеш хиларца.

Кердача Конституце проект хьаяра лоархIаме гIулакх хилар, марксистско-ленински теори тIехьарча шерашка кердача выводашцеи положенешцеи йIаьхий яьча парте баь беркате теоретически болх. Къаьстта лоархIам болаш дар, коммунизм бахьан дIахо къовсам лоаттабара советски халкъа хьадда программа енна, дегIаепача социализма Iилман концепци оттаяр. Кердача Конституце проекто иштта чулоац кхийнача социалистически обществана кулгалдара вай парте Iоаь дукха оагIош йола практически опыт.

Конституце проект кийчъеш КПСС Центральни Комитето, ЦК Политбюрос, парте ЦК Генеральни секретара Леонид Ильич Брежнева шийн дукхаллеи лоархIамгеи диллача Iалаьмате боккха болх бир.

Кердача Конституце проект берригаш раьза а болаш къоабалйир КПСС Центральни Комитета майски Пленумо. Белгалбоаллаш лоархIам болаш я Российски Федераце партийни, советски, боахама органаша, къахьегамхоша дIахо беча балха тIа кулгал лувцара цун ерригa положенеш тIаэпаш йола Пленуме Леонид Ильич Брежнева яь доклад.

КПСС ЦК майски Пленумо бакъахьа лаьрхIар парте ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев цхьан ханна СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель хилча. Советски Союза Лакхехьарча Совето шин ялхлагIча сессе Леонид Ильич Брежнев ССР Союза Лакхехьарча Совета Президиума Председателалла хержар.

Вежарашха йолча ерригача республикайчар санна Российски Федераце къахьегамхоша а аьлар дIахо докладчика, чIоагIа раьза болаш тIаийцар советски обществан пачхахьалкхени эггара доккхагIолча хьашташа дIадехачунца йоагIаш йола уж решенеш. Цар тIа хьагойт Леонид Ильича Брежнева — вай мехка эггара чIоагIагIа сийдеши лоархIаши волча, дунеи халкъашта юкъерча коммунистически боламе цIи хезача деятела карагIдаьнна Iалаьмате доккхий хIамаш дерригача халкъо бакъдеш хилар. Шийх доахкача башха-дикача гIулакхашеи ше ца кховеш беча балхои новкъост Л. И. Брежневах болийтаб дерригача халкъа безам.

Леонид Ильича цIераца советски наха дувза а доагIаш дувз партеи Советски пачхахьалкхени чурчеи арахьарчеи политика толамаш, КПСС социально-экономически программа чакхйоахача. СССР оборонни низ чIоагIбеча, машари дунеи халкъашта юкъера кхерамзлеи чIоагIъеча карагIдаьннараш.

Новкъоста Л. И. Брежнева партийни пачхахьалкхени кулгалдара лакхагIа йолча посташка цхьан ханна болх баро гIулакх дергда парте кулгалдарен лостам баларен лоархIам дIахо айбара, советски пачхахьалкхе чIоагIъяран Советий сий айдаран, СССР дунеи халкъашта юкъера позицеш чIоагIъяра дика Iаткъаргда, КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъеча, коммунизм хьалъеча керда толамаш дахара гIо дергда.

Областашка, краяшка, автономни республикашка чакхъяьннача партийни комитетий пленумаша, Советий сессеша, къахьегамхой собранеша къаьгга, дог гIоздоахаш хьахьекхар советски халкъ хьамсарча Коммунистически партех, КПСС ЦК Генеральни секретарь Леонид Ильич Брежнев керте латтача цун Центральни Комитетах доазув лоацаш тешам бенна долга.

КПСС ЦК майски Пленуме Л. И. Брежнева яьча доклада тIа кIоаргга Iилман ларде хьахьекхад керда Конституци тIаэцанза даргдоацилга.

СССР-е хьаяьй дегIаена социалистически общество. Доккхий принципиальни хувцамаш хиннад общественни вахара ерригача оагIошка, эггара хьалха экономике — сага вахара лоархIамеча даькъе а хулаш. Хоалуш хувцаденнад мехка социальни сибат а. «Цу дерригне юкъера знаменатель, — аьлар Леонид Ильич Брежнева, — я дегIаухa советски общества цаIал. Кхы а чIоагIагIа хиннай болхлой класса, колхозни ахархой, халкъа интеллигенце йохаргйоаца союз. ТIатIа дIайоалаш латт керттерча социальни группашта юкъера башхалонаш. Вахара шийн леламца тIа-тIа вIаши гаргагIа ухаш латт вай мехка дерригa къамаши народносташи. Хьахиннай наьха керда исторически общность — советски халкъ».

СССР-ча социалистически общественни строя толамаш хадданза дувзаденна да Советски Союза Коммунистически партеца, аьлар оратора.

Вежарашха йолча ерригача союзни республикайчар санна Российски Федераце къахьегамхоша а массане а къоабалду Керттерча Закона тIа Коммунистически парте кулгалду лоархIам чIоагIбар. Из дизза доагIаш да дегIаепача социалистически общества объективни закономерностаца.

Проекта тIа дизза а къаьгга а хьахьокх советски политически системах доахка керттера гIулакхаш, пролетариата диктатура дерригача халкъа Iаьдалга, дерригача халкъа пачхахьалкхенга ялар.

Социалистически строя лоархIамегIа йола башхало я вай обществa дерригача вахарах йоалла леррагIа йола демократизм. Вай общества демократически хьисап диззагIа хьахьокхаш, халкъ Iаьдала система юкъмоттиг я СССР политически лард йола Советаш.

Советаша тахан влияни ю общественни вахара ерригача оагIошта.

Дерригача халкъо ювцаш, белгалдоах доклада тIа, массанахьа а хьаллоацаш я Советаш хьаяреи цар балхеи хьакъехьа демократически принципаш дIахо дегIайоалаю, общества вахара лоархIамегIа дола дешаш къестадечара цар лоархIам айбеш йола Конституце проекта разделаш.

Конституце проекта тIа тешавеш хьахьокх советски общества гуманистически маIан, саг массе а оагIорахьа дегIавара еш йола йоакхо. Советски наха хила йоагIаш лерхI шерра бокъонаши паргIатонаши, пачхахьалкхени общественни гIулакхашта доал деча дакъалацара гарантированни бокъо а тIехь.

Кердача Конституце проекта тIа дика хьахьекхай советски сага политически социально-экономически бокъонаш вIаши нийслуш хилар, вай общества реальни торонаш дегIаяхкарца цар бокъонца бола бувзам. Хоалуш масал хила йиш я къахьегар санна йола сага лоархIам бола бокъо дIахо дегIаяр.

ЧIоагIа къоабалъеш я советски гражданий бокъонаши декхараши цхьана хилар санна йола белгалара проекта башхало. Къахьегамхой дуккхача письмош тIа белгалду, хIара гражданин общества хьашташ лораде, политически фел лакхье, оттаяь социалистически общежите нормаши правилаши чIоагIа кхоачашъе, дунеи тIа эггара гуманни дола советски законаш кхоачашде декхарийла волга. Гражданаша бокъонехи паргIатонехи пайда эцаро обществаи пачхахьалкхени хьашташта, кхыча гражданий бокъонашта зе де йиш яц.

Социалистически строяна, ленински къаман политикана карагIдаьнна белггалара хIамада, аьлар дIахо оратора, вай мехка халкъаш болат санна кхотаденна хилар. вежарий доттагIал. Советски халкъий йохаргйоаца цхьоагIо — реальни социализмана карагIдаьнна сийлахь-доккха хIама. Коммунизм хьалъяра ерригача опыто къаьгга бакъду дуккхача къамий союза юкъара хьашташ

(Йистедоалар 3-ча оагIо тIа).

РЕСПУБЛИКА ТОРГОВЛЕ БОЛХЛОШТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Плани Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара сийна тIаийця социалистически декхараши кхоачашдеча толамаш дахарах а бахача наха торговлегара деш дола гIулакх эздий хиларах а Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Абдуазизов Ширванена — Ведески районни потребительски коопераце тика заведующена.

Беков Махьмада Саварбика — машиннаькъа грозненски отделене ОРС-а тикай куста заведующена.

Забелина Антонина Васильевнана — «Грознефтеоргсинтез» объединене ОРС-а столове повара.

Курникова Елена Георгиевнана — «Ростекстильторга» торгови база йоккхагIйолча товароведа.

Машурова Надежда Моисеевнана — столовей грозненски треста столове повара.

Шамилова Зара Гапуровнана — «Старогрознефть» мехкдаьттеи гази йоаккхача управлене ОРС-а тика продавеца.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель

Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь.

Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1977 шера 21 июль.

Новкъосташта Л. Ф. Горбачевайна, А. А. Тагировайна, А. М. Шварца Нохч-ГIалгIай АССР торговле заслуженни болхло яха сийлен цIи яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Торговлии общественни кхачеи лоаттабелта дегIабоалабеча дика гIулакхаш карагIдувларах, планаши социалистически декхараши толаме кхоачашдарахи бахача наха торгови гIулакх дара прогрессивни формаш шерра юкъехувларахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика торговле заслуженни болхло яха сийлен цIи лойла:

Горбачева Любовь Федоровнана — Грозненски универсама секце заведующена.

Тагирова Ася Абдул-Межидовнана — Урус-Мартановски районни потребительски общества тика отдела заведующена.

Шварц Александра Мироновнана — «Малгобекнефть» мехкдаьттеи гази йоаккхача управлене ОРС-а столове повара.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель

Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь.

Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1977 шера 21 июль.

Ювцаш я СССР Конституце проект

ВАЙ ВАХАРА КЕРТТЕРА ЗАКОН

● Октябра 60 шу дизарга

ЭРГАЯЬННАЙ, ТОАЕННАЙ СА ЮРТ

ШИЙ 60 шу кхачара накъабодаш ба сийлахь-боккха Советий мохк. Политически а къахьегама а хьинар айдаь Iомаю СССР кердача Конституце проект советски наха. Цу тIа къаьгга гойташ да Советски Iаьдал дейлча дена мехка хинна хувцамаш, чIоагIду вайна карагIдаьнна дикадараш дIахо а дегIадоаладе торо луш дола закон.

Цунца дийза хIанз са дувца безам ба цу юкъа сай хьамсарча ТIой-Юрта хиннача хувцамех, цига бахача нахах. Цецвоаккхаш йоккхий я уж эргалонаш.

Сийлахь-йоккха Октябрьски революци ялале ийрча дар юрта сибат. Цхьаккхе лостам боацаш дагIар топпара е саьргех дийца цIенолгаш. Тоаданза хиннача наькъашка кIеззига йоачан хилча бер меттел воккхавар а халла мара ца лелалуш хотта хулаш хиннаб. Хийла кIада маьчий йоаллийсар цу хоттала.

Цу хана Нохч-ГIалгIайченера берригаш хIана бац аьнна нах дешар, йоазув ховш бацар. 1913 шера кхыметтел Грозне баьхача нахах а 44 процент бар дешар ца ховш. ХIаьта юрташка бахача нахах эзарнех ийс сaг хиннав деша могаш. Иштта хьал дар са юрта а. Больница, школа, клуб, библиотека укхаза юллилга дага а хиннадац. Тамаш а яцар: ерригача хIанз Нохч-ГIалгIай АССР йолча территоре тIа 1914 шера, масала, 2 юкъера школа мара хиннаяц. Уж а Грозне хиннай, хIаьта юрташка кхыметтел юккъьанцара школаш а хиннаяц.

ХIанзарча Назрановски районa территоре тIа алхха цхьа юккъьанцара школа хиннай БурокIала. 1868 шера 14 феврале хьайийллай из. «Горский» оалача школаех цаI хиннай цигара школа. Паччахьа Александра II кулг а яздаь 1859 шера 20 декабре чIоагIдаьча «Горски школа Устава» тIа яздаьд: «ТIема хIирий округа дикагIа долча тайпай, черсий аьлий, узденийн, Къулбехьен Дагестана сийдолча лоамарой тайпай, сийдолча нохчий, гIумкий тайпай, «кортамукъача сослове» берашта лаьрхIа хьаелл из».

Из школа мишта хиннай а паччахьа Iаьдало халкъа образоване яьча йоахкхонах а дола бакъдар хьагойташ да 1892 шера 3 апреле Терски областа архитектора язьяьча отношене тIара дешаш: «...Школа здане малагIа доакъош да тоа де ца дезаш шоана хайтара юха а кердадоаккх аз областа администраце аз яьча докладагIа из дIаеннай йохкаеннен цхьана хIамана пайдана йоацаши хиларах тарра халкъа просвещене Министерства кара из хургйолаш».

Иштача хьале дешача берий дешарах, юрто вIашагI а кхийте кхаж тесса деша вахачов, хьалхара дукха мах бала безар. ХIаьта берашта цига луш хинна кхетам мел лакха хиннаб ха хала дац царна хьийхараш малаш бар хайча. Школа кулгалхо хиннав Кавказерча паччахьа бIун Главнокомандующе оттаваь Протопопов, надзиратель — милице юнкер Дзортов Муртаз, закон хьехаш вар Куразов Iабдул-ВоахIаб — молла.

БурокIаларча гIапа чу школана юххе яр набахте. ГIап, набахте, школа юх-юхе хилар паччахьа правительствана эшаш дар: цар декхар дар гIалгIайх паччахьа Iуй бар.

Цхьабакъда Аврора йоккхача топаша йохайир паччахьа планаш. Наха гоама хинна паччахьа самодержавни тIера Iохкоссарца дIаяьхар «горски школаш».

Берригача мехка, цунца цхьана вайнахьа мехка, хьалъе йолайир моллагIча къамах, бесах, дынах, сословех болча наьха бераша цхьана дешаргдола школаш. ХIанз а алхха цхьан Назрановски районе я 33 школа (царех 22 юкъера), школа интернат, кагирхой сайриннара школа, хIара школе ший филиалаш — дешара консультативни пункташ йола очно-заочни школа, совхоз-техникум, 2 профтехучилище, берий учрежденеш, музыкальни школа.

ТIой-Юрта болх беш я бархI шерарей, 2 юкъерей школаш. Цар чу дешаш ва 2 эзарнел совгIа дешархо. Берашта хьехаш ва дипломаш йола 100 хьехархо, берий учрежденешкара лаккерей юкъера лаьрхIаи дешар дийша воспитателаш. Белгалдаккха безам ба царех дукхагIбараш тха юртарча школашка дийша баьнна нах хилар. 1957 шера дена тха юртарча школаша арахийцав 1000 сaг. Царех дукхагIбараш хIанз къахьегаш ба мехка тайп-тайпарча миIингашка. Уж ба лакхара квалификаци йола болхлой, производстве хьалхле лелаераш, специалисташ: агрономаш, инженераш, лораш, зоотехникаш, механизатораш, гIяшлонхой, партийни а советски а болхлой. Духхьала тха цхьан юрта 20 специальностах болх беш ба итташ нах.

Тха школашка дийшарех хиннаб доккхий гIулакхаш кара дола нах. Масала, С. М. Беков — КПСС Назрановски райкома секретарь, М. У. Котиев — Назрановски райисполкома председатела заместитель, М. З. Беков — Назрановски автотранспортни предприяте директор, М. А. Зурабов — Тюменски областа мехкдаьтта тахкара Тазовски экспедице партийни организаце секретарь, Н. У. Дударов — Магаданерча автоколонна начальник, З. У. Кодзоева, Л. С. Дударова Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета хьехархой, М. А. Кодзоев цу университета проректор, иштта кхы а ба мехка вежарашха йолча республикашка къахьегаш.

Школа яьккхачул тIехьагIа институташка, техникумашка, училищашка дIахо дешаш ба дукха кагирхой.

Итташ студенташ ба тха юртара Грозненски мехкдаьтта институте дешаш. Воронежски культура институте дешаш ба Д. А., А. Т. КодзоевгIар, Къилбаседа-Кавказски горно-металлургически институте — К. М. Албакова, Ленинградски театральни институте Т. Х., Р. М. КадзоевгIар, Саратовски юридически институте А. А. Зурабова, дунен халкъашта юкъерча гIулакхий институте А. М. Беков, Орджоникидзера военни училище йоаккхаш ва М. Ю. Кодзоев, летни училище — М. О. Дзауров.

Геттара во хиннад хьалха вай юрташка медицински гIулакх делга. 1913 шера Грозне 10.000 сага виъ лор мара кхачацар, хIаьта Нохч-ГIалгIай мехкарча ерригача юрташта гIулакх деш 7 лор вар. ХIанз алхха тха районе ва 65 лор. Царех ялх лор тха юртарча участкови больнице ва. Иштта йолаш я 60 сага лаьрхIа стационарни отделени.

ЧIоагIа йоакхо ю вай паччахьалкхено наьха вахара хьалторо тояра, вай промышленность, юрта боахам дегIабоалабара. Цу йоакхонна жоп а луш хьинаре къахьег тха юртарча наха сийрда кхоане — коммунизм гаргайоалаяра, вай Даймохк кхы а бIаьхегIа, низ болашагIа хилийтара.

Массехк шера вIаштта республике социалистически яхье котъювлаш хьайоагIа тха совхоз. ХIаьта 1976 шера даьхача толамех тхона елар РСФСР Министрий Советен ВЦСПС-ен карара кара тела ЦIе Байракх.

Дукха дика хIамаш карагIдувл тха юрта бахача наьха культурно-бытови хьалаш Iалашдеча. Укх тIеххьарча шера юрта хьалъяьй керда школа, 2 продовольственни тика, кафе, юртбоахама специалистaштен хьехархоштен лаьрхIа шишша квартира йола 7 цIа. ХIанз юрта болх беш я продовольственни а промтоварни а 5 тика, болхлой столови, кафе, библиотека, хIамаш тега мастерской, промышленни цех... Кастта болх бе долалургда быта цIа.

Асфальт билла я юртара эггара йоккхагIа йола улица, жагIа бехкаш тоаду кхыча улицашкара наькъаш. Радио а электричество а я юрта, хIанз газ тIайоалаеш латт. Болх беш я АТС (автоматически телефонни станци). 150 телефон хила йиш я юрта. Юрта хIанз шоана корадергдац телевизор, цIеннаьна болх аттача боаккха хIамаш ютта машина, холодильник йоаца цIа. Бахача наьха доалахьа кIезига яц легковой машинаш. Царех дукхагIьяраш паччахьалкхено еннай хьалхле лелаерий дика болх белгал а боаккхаш.

БIаргешта гуш дегIайоагIаш я са ТIой-Юрт. Хозлуш, тоалуш я из. Цунца цхьана ди тIехьа шоай сакхетамга, тIабувхача гIирсага, балха гIулакхашка диллача кхы а чIоагIагIа дегIаух цун нах.

«Дукха еза сона ГIалме йистера улла сай юрт. Бакъда, хIанз а сона хетача беса дика тоенна яц из» — яхаш яздаьд ший сочинене тIа укх шера итт класс яьккхача М. Дзауровас.

Цо ма-аллара, сона а лов тхоай юрт кхы а хозъялар, тоаялар. Сона лов тхоай юрта доккха культура ЦIа хилар, дика бани хьалъяр, берий учрежденеш совъялар, школаш цхьан сменагIа дешаргдолаш хилийтар, хIара цIагIа сихагIа газ чуйоалаяр.

Сона лов сай юрта баха нах массаза а сакъердалуш белар, цар хьежа юкъе цIаккха а шод ца баллар.

Дукха, геттара дукха лов, ший юрта хьаьша санна а воацаш, ялх эзар сагах латтача дезала доакъашхо волча хIара сага. Цунах со дукхагIа тешаву харжархоша шоай депутаташта тIадехкача гIулакхашка хьежача. Из сона къаьстта дика дайзар дукха ха йоаццаш хинна моттигерча советашкара хоржамаш чакхдаьлча се ТIой-Юртарча юртсовета председатель хержача.

Юрта бахача наха шоай депутаташкара дех, масала, газ хьатIайоалаелга сихдара, берий беш хьаеллара, тротуараш яхкара, кхыдараш дара цар йоахко яр. Со дог тийша ва юрта Совета аргIанара сесси хилча царех дукхагIа дола декхараш кхоачашдаьд аьнна тхоай жоп дала торо хургхиларах. Из деций тIаккха Советаша шоай харжархой хьашташ кхоачашдара, бахача наьха хьал-торо тоаяра цьаккхе хIама ца кходарах дола тешал!

У. ДУДАРОВ,
къахьегамхой депутатий ТIой-Юртарча юрта Совета исполкома председатель.

Грозненски «Трансмаш» заводерча ремонтно-инструментальни цеха дуккхача болхлоша доккхий социалистически декхараш тIайийцад Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дузача денга кхачалехьа пятилетка хьалхарча шин шера задани кхоачашъе. Уж декхараш тIеххкоачашдечарех ба слесараш-ремонтникаш Газиев Руслан Даудовичи Тахаев Мурат Муртазовичи. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 140—150 процент кхоачашъю цар. Цу шинне я кийчъю продукци ОТК болхлой тIахьожам боацаш дIайохийт.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) слесараш-ремонтникаш Р. Газиеви М. Тахаеви кийчъяьча продукцега хьожаш ба.

И. ПЛИЕВА сурт.

● Октябрь са вахаре

БАРКАЛ ХЬОНА, ДАЬХЕ!

Массехк бутт мара бисабац Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дуза ди хьатIакхача. Дерригa советски халкъ, къахьегаме доккхий толамаш а доахаш, керда зама хьайийлла из ди дезде кийчлуш да.

Сийлахь-боккха Октябрь баьнначул тIехьагIа тоъал ха яьлча мара ваьвац со. Боккхийчар дувцарах хов сона паччахьа замалехьа нах мел хала бахаш хиннаб. Къаьстта ийрчеи баьдеи хиннад зIамигача къамий вахар. Сагага дешийтара дукха ахча тела дезаш хиннад. Нагахьа санна пизкъала из ахча даьпа гулдича а, геттара кIезига йолча школашка моттигаш тоъацар.

ХIаьта кхыча тайпара да таханара вахар. Шийна кхоаненах кхера везаш вац советски сaг. Дешачоа деша а болх бечоа болх бе а торо лу вай паччахьалкхено. Из боккъонца иштта долга тхоай дезалга гIолла хов сона. Пхи бер да тха дезале. ВоккхагIвола Рашид Грозне мехкдаьтта институт чакхйоаккхаш воал. Руслана юкъера дешар чакхдаьккхад. ХIанз Советски Эскаре гIулакх даь а ваьнна цIавенав из. Болх бе а заочно институте деша а дага ва. ХIаьта кхоалагIвола воI — Тархан эскаре гIулакх деш ва. Уж кхоккхе а комсомольцаш ба. ВиълагIа кIаьнк — Мустафа школе деша вагIа. Яслешка ухаш я тха эггара зIамагIйола Мадина. Царех хIаравар шошоай гIулакх деш ва. Царна вахаре шоай моттиг лаха гIо дер, царех нах бе гIертар вай хьамсара Iаьдал да.

Къонгаш эскаре гIулакх деш болча хана хьалха санна хIанз а уж дика кхебарах баркал яхаш командованегара каьхаташ ихад тхога. Сона къаьстта дика хийтар дукха ха йоаццаш из тайпара каьхат кхаьчача. Цу тIа яздора:

«Деза Тагир Медиговичи Лейла Абдуллаевнаи! Аз хоам бу шуга, тха бIун даькъе гIулакх деш волча шун воIо — Тархана шийна тIадиллар тешаме кхоачашдеш вола сaг санна ше тхона хьавовзийталга. Лоаццача юкъа Iомаяьй цо шийх тийша шийга хьаенна тIема техника. 1-ча класса специалиста цIи а яьккха цу тIа гIулакх дика деш а ва. ТIемеи политически кийчо еча дика толамаш дахарах цунна еннай ефрейтор яха тIемахой цIи. Тархана хьинаре дакъа лоаподразделенерча юкъарча вахаре, дешаца а гIулакхаца а гIо ду шийцарча новкъосташта. ДоттагIаштен командованенеи хьалхашка сий долаш а ва.

Сийлахь-боккхача Октябра даха ма-доагIа пакъадахара тIехь яьржача социалистически яхьа итогех дикагIволча бIухоех цаI лаьрхIав цунах. Дукха ха йоаццаш бIун даькъа коммунисташа КПСС члена кандидаталла хьаэцарца доккха сий даьд цун. Баркал хилда шоана оаша шоай воI — Даьхе тешаме лораер — селлара дика волаш кхеварах. БIун даькъа командир Ефимов».

Даьна-нанна доккха дика да цу тайпара каьхат кхачар. Цудухьа чIоагIа баркал ях аз даьшта-поаношта шоай берашта шийса кхетам бала гIо деча вай паччахьалкхенна. Се мел ваха дIатекха варгвоаца декхар хьаьрчад сога вай Даьхен хьалхашка. Комсомоло дIахьалхашка баьккхаб са дезал, Советски Эскаро деналеи къонахчалеи наькъа тIа баьхаб уж. Царга хьежаш да доккха вахар. Вай мехка шерра ювцаш йолча СССР кердача Конституце проекто кхуваш йоагIача тIехьен кхоане кхы а сийрдагIа хургхилара бола тешам чIоагIбу.

Сайна могачох Октябра 60 шу дизара сийна тIатеIIа къахьегаш боахкача сай мехкахойл тIехьа ца виса гIерт со се а. Назранерча къонача техникий станце директоралла болх беш, сайна ховр а довзар а кхуваш йоагIача тIехьенна дIадала гIерт. Дега боккха тоам хул бераштa цунах пайда боалилга сайна гуш хилча. Иштта июнь бетта Грозне чакхйоахаш хилар дешархой-моделистий республикански яхьаш. Тха станцерча дешархоша цига автомоделизмах хьалхара моттиг яьккхар, царех республика чемпионаш хилар.

Вай Советски правительствос чIоагIа лакха мах баьб са дукхача шерашкарча къахьегама. Сона еннай Ленински юбилейни медаль, тийннай итташ грамоташ, хийржав райсовета депутаталла. ХIаьта вай даьшта гIанахьа а духьала ихадац из санна хIама. Цудухьа ва со се Сийлахь-боккхача Октябра Даьхене вахаш хиларах селлара доккхал деш а.

Т. АБИЕВ,
Назранерча къонача техникий станце директор.

ЦАI ДIАЯЬККХАЧА ШИЪ ДIАЙОГIА

Денгара ди, шерагара шу массаза доал тоалуши хозлуши йоагIа вай областной центр — город Грозный. Зизаша, кIотаргаша, сомий а декоративни а гаьнаша хьулаяь я цун улицаши майдаши.

Дог гIоздоаккхаш я дерригача халкъага дувцийта арадаьккхача, председатель КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев а волаш йолча Конституционни комиссе кийчдаьча СССР кердача Конституце проект.

Белгтала аьлча, СССР Конституце проекта «Экономически система» яхача II керта 18 статья тIа йоах: «ХIанзарчен хьатIахургдолчен ноахалий гIулакха СССР-е данза дарг мел доапар деш да лаьттен цун ченаши, лаьттагIара тIайоален садовллеи хIамаш лораяран Iилман ларда тIа, рационально царех пайда эцаран, фон хийн цIена лаьттадара Iалама рузкъа ши-шегIа дебилга Iалашдара, сага гонахьара Iалам лорадара».

Дика статья я, цунна духьала ала цхьаккха хIама дац. Цхьабакъда наг-нагахьа вайна юкъера а корабоагIа шоашта ховшшехьа а ледарло ярах вай башха-дика законаш телхадеш, вай нана-Iалама зе деш, фо бIехдеш, лаьтта дохадеш нийрчадоахаши бола нах.

Из бакъдеш дола массехк масал доаладергда из Иванова цIерагIча мехкдаьттахой городоке-наькъа йисте, цхьанна хIаманна новкъа а йоацаш, № 140 а 142 а йолча нах чубахача цIеноштa юккъе ягIа шерра яьржа хоза диткомара га. Цхьабакъда бIарга яха хIама санна новкъа хийтта хиннай из моллагIча цхьаннена. Лаьттара хьал цхьа ах метр йолаш дагарца гобаьккха тийдай цун тIагIоллара коаст. Бакъда, из хIанз а йокъаяланза яле а, хьатIадоагIача шера йокъалургья, хIана аьлча цо лаьттанцара хьоанал хьалъувзаш хинна пхьанаш тийдад цун.

Цхьаькха масал. «Старогрознефть» НГДУ № 3 йолча РИТС-а мехкдаьтта парка гаьна йоацаш ягIа сов дола хий а паркера отходаш а чуухийташ йола «боанг», хIаьта цу чура мехкдаьтта хьа а лувцаш резервуарашка дIачуухийт. Дукха ха хьалхагIа деня йоаллаш йола «боанга» сунт, тиш а енна, июль бутт бовш чIоагIа догIа а дийлха чуIайнача хиво Iояьккхай, хIаьта цу чура мехкдаьтта а увш дола массехк эзар кубометр хий арахьиддад.

КхоалагIа масал. Иштта Иванова цIерагIча городоке, «Саленая балка» оалача бер чу тIаяьнна ховха буц а йолаш йоккха аре улл. Катаяман Бутенковен цIерагIча поселкашка бахача наха шоай жаи доахани доажадеш. ТIаккха цхьан гIайгIа-гIишлонхочоа лаьтта нийшад хьалъеш латтача зданей лардашта юкъерча йовкъашка чутасса. Цо, нана-Iаламах Iехбехк а ца хеташ, низ бола автоскрепер цига тIа а лаьлла, шерра моттиг чулаьца лаьттан тIоа ший бай а тIехьа хьеккха хьал а баьккха дIабихьаб. ХIанзчул тIехьагIа кхы цига хIама тIа ца йоалаш дуккха шераш дIагIоргда. хIана аьлча лаьттан тIоа хьаьна мелб дIабихьаб. ХIаьта Iалам дукхадезача сага ма новкъа а хургла сийкача ара юккъе чагарг яьлча санна йоаллача цу кIаьдах бIарг кхийтача.

«СССР граждамаш декхарийла ба Iалама хьурматде, цун рузкъа лораде» яха СССР кердача Конституце проекта 67 статья аз укх тайпара оттае могаю: «СССР граждамаш декхарийла ба Iалама хьурматде, цун рузкъа лораде, шоаш даь зе шолхонца юхаметтаоттаде».

Сона хетачох, цо чIоагIбергба вай законашта, нана-Iалама хьалхашкара СССР гражданий бехктокхам.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

ДЕГIААХАРА НАЬКЪАГIА

Берригача советски наха санна, тха колхоза къахьегамхоша а чIоагIа раьза хиина тIаийцар СССР кердача Конституце проект. Вай вахаре боккхача лоархIаме дола из документ нахага шерра дувцийта аьнна арадаккхаро кхы цIаьхаза а тешал ду партин халкъаи цхьан дагара хилара, наьха вахара хьал дIахо тоадара даим цо йоакхо еш хилара. Из иштта долга дика кхетаду кердача Конституце проекта тIара хIара статья йийшача. Саг. цецваллал доккхий хувцамаш хиннад вай мехка хIанз долаш дола Конституци арадаьлча дена дIаладахача 40 шера чухь. Из дика хоалу тха колхозе хиннача доккхийча хувцамашка хьежача а.

Дерригача дунен тIарча пролетарията баьчча — В. И. Ленина цIерагIа йола тха колхоз вай республике къаьнагIчарех цаI я. 40 шера хиина эргалонаш йоккхий я. Овлангара хувцаденнад колхозхой вахар. Хьалха йост тессан эрзах даь тховнаш а долаш лоха цIеноштa хиннача метте хьалдаьд еттача кирпишкех детта, шифер тIайилла тховнаш дола доккхийи паргIатеи цIеношta. Цар чу мел эшаш дола хIама да: радиоприемник, телевизор, холодильник, электрически сердал, цIена поартал, вахача метте кхы мел эшаш дар. Дукха колхозхой ба шоай доалахьа автомашинаш, мотоциклаш йолаш. Цо къаьгга тешал ду Коммунистически партеи советски правительствап юрта боахам дегIабоалабара, колхозхой, вахара хьал дIахо тоадара хаддаиза еча йоакхонах хьахинна доккха беркат из хилара.

Хьалха шерчи говраши дукъа ежа готаш яьхкача колхоза лаьтта хIанз болх беш я 60 совгIа трактор, 19 комбайн, дуккха тIехьатоссен тIехьановзен техника, боахама доалахьа тайп-тайпарча маркаех йола 30 автомашина я. ХIаьта лаьтто луча пайдах вай дувца делча, из массехказза алсамбаьннаб, къаьстта а нислагIчен иттлагIчен пятилеткай шерашка.

Юртбоахама производства эффективность лакхъяра парте XXV съездо белгалъяь программа кхоачаш а еш къахьегарах къаьстта дика толамеш доахаш чакхдаккха торо хилар тха колхозхой иттлагIча патилетка хьалхара шу. Дикка тIеххкоачашйир оаха паччахьалкхенга ялат, баьцадаараш, сом, кхыйола продукци йохкара планаши социалистически декхараши. ДикагIча оагIорахьа тоаденнад хьайбай боахама гIулакхаш: юкъара хьайбаш дукхагIа хиннад, холуш алсамъяьлар фермай продукци. Соахка планал совгIа Даьхенна оаха дIаделар 410 тонн ялат, е 1975 шерарчул 3310 тонн дукхагIа. Баьцадаараш планал 173 тонн дукхагIа декхар. Из тха вIаштIехьдаьлар лаьттагIа пайда дикагIа эцарах, кхоачам боллаш минеральнии органически удобренеш кхашка тоссаш, доагтIача тайпара Iунал деш наха къахьегарах. Цудухьа тха йиш хилар хIара гектара тIара 19,2 центнер ялат чуда, планах 18,5 центнер йолаш. Вешта аьлча, нислагIча пятилетка шерашкарчул 5,7 центнер дукхагIа.

Ялат даккхарей из паччахьалкхенга дохкарей планаш кхоачашъяр бахьан долаш тха боахама торо хилар кхоачам хиллал концентрированни доакъараш хьайбашта Iалашде, колхозхошта ялат дала, эшшача боарамагIа фу чутасса, кохоза кхы тIа а 5240 сом пайда бе.

Юртбоахама продукце цхьадола тайпаш дахарга дIадахар планал совнагIа дале а, дIадаха шу белгта толамаш доахаш чакхдаьккхар тха колхозхоша. Бакъда, царех тоъам а баь Iе дага бац уж иттлагIча пятилетка шоллагIча шера. СССР кердача Конституце проекто чIоагIа деган гIоздаьхача тха боахама коллективо керда, доккхагIа дола социалистически декхараш тIаийцад Октябрьски революце 60 шу дузача укх юбилейни шера.

ХIаьта декхараш доккхий да. Укх шера паччахьалкхенга оаха дохка лерхI дукха ялат, (600 тонн хьажкIаш а йолаш), 2050 тонн шура, 520 тонн дулх, иштта кхыйола юртбоахама продукци.

ХIанз эггара саготагIа декхар ялат чуэцилга да тха. КIи-марс районе массарел хьалха дIа а болабаьб оаха, массарел хьалхагIа чакхбаккха дага а да. Гурахьа дийна ялат Iалаьмате дика хьийкъад. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 21 центнер мукх чуийшаб оаха. ХIаьта кIа кхы а дикагIа. ХIара гектаро тхона лу 22 центнер дошо санна долча дикача кIи.

10—12 балха дийнахьа 3500 гектара тIара ялат чуэца дагахьа кIи-марс дIаболабир тха механизатораша. Каст-каста делхача догIаша новкъарле, йойя а, балхах ка йоалачен хIаманна маькарен болча тха механизаторий вIаштIехьдоал сиха а доя на деш а ялат чуэца. ХIанале 3000 гектара тIара ка бола ялат чуийцад цар.

Ялат сихагIен цIенагIен чуийца даккхара тIехь шерра социалистически яхь яьржай комбайнерашта, шоферашта юкъе. Хьувкъам чуэпа болабича дена яхье хьалха латт йоккха балха опыт йолаш бола комбайнераш Абуязитов Мума, Бутенко Сергей, кхыбараш.

Дика толамаш доах укх дезача шера тха хьайбаш лелаераша а. Соахка цу ханачул 9—10 килограмм дукхагIа шура йоакх хIара Iаттагара. Вешта аьлча, хIара девнеи бийсанеи паччахьалкхенна оаха дIалу соахка цу ханачул 10 тонн дукхагIа шура. Фермай болхлоша иштта хьинаре къахьегар бахьан долаш колхоза вIаштIехьдаьннад паччахьалкхенга шура йохкара ах шера план дика тIеххкоачашъе. Планах 1095 тонн йолаш, Даьхенна дIаеннай 1354 тонн шура. Вешта аьлча, из кхачан продукци йохкара 6 бетта план 124 процент кхоачашъяьй.

Хьоахабе боагIа, хьайбай продукташ дукхагIа яхара, юбилейни социалистически декхараш дизза кхоачашдара тIехь яьржача яхье хьалха латта фермай болхлой. Царех ба доярккаш Даудова Марет, Ковалева Александра, Цинарина Елена, Абдурзакова Зайнани, Умарова Азман, Губанова Роза, скотникаш Исаханов Хайрулла, Алимханов Султан, кхыбараш.

Ер къаьстта деза да хIара советски сага. 60 шу дуз Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце. Цу тIа, ер шу белгала да СССР кердача Конституце проект наха юкъе ювца араяккхарца а. Кердача Конституце проектах дувцаш шоай юкъарча собране вIаши дагабаьлар колхозхой. Дуккхачар предложенеш тийлар. НоагIа болча колхозхошта бакъахьа хет кердача Конституце 13-гIча статья тIара кхоалагIча абзаца тIеххьара предложени укх тайпара хилча. «Паччахьалкхено. материальнии моральнии стимулаш цхьана тар а еш. гIо ду къахьегамах бокъонца бола коммунистически къахьегам бара, хIара советски сага вахара эггара хьалха хиланза даргдоаца хIама дара».

Из предложени цу тайпара хилча къахьегача хIара советски сага сий лакхлуши къахьегама дисциплина чIоагIлургйолаши санна хеташ ба тха колхозхой. ТIаккха вайна юкъе хургбац болх тесса лелабе гIертараш. Цу гIулакхо, шеко йоаццаш, кхы а лакхъергья къахьегама овсарле. ХIаьта цуица дувзаденна ма-дий хIара боахама гIулакхаш тоадалар, хIара коллективa сий лакхдалар.

А. ЕМЕЛЬЯНОВ,
Грозненски района Ленина цIерагIча колхоза председатель.

НАЬХА ДОГ ГIОЗДОАККХАШ

Нагахьа сaг хургвац хоза хIама тIаювха безам боацаш, керда хьаяьннача модагIа хилча хIаьта а. Цхьабакъда хийла халахетар-м хул из хIама тика чу ца нийсъелча. ХIамма а импортничарел вогIа-м яцар сона Грозненски швейно-производственни объединене № 2 йолча цехе бIаргайина кхалнаьха батникаш. Вайна ма-харра батникаш хIанз кхалнаха чIоагIа хоатташи тIаювхаеши я. Шеко хила езац № 2 йолча цеха батникаш импортничарел вогIа ца хиларах, тIайийхача уж сайна хоза товши хьаяр хоза долашь, чIоагIа хургйолаши я уж. ХIаьта цу цехе уж цхьа батникаш тийга Iац, цига дукха кхы хIамаш а тег.

Цхьабакъда къаьстта дог гIоздоаккхаш да цига хоза берий хIамаш тегаш хилар. Мел хоза хет цу зIамигача сагилга шийна моллагIа ийца а барзкъа ийцача, хIаьта из барзкъа хоза хилча-м геттара боккха кхаъ ма-хулий цунах. Ала деза, вайна эггара дукхагIа безача цу наьха дог гIоздоаккхаш я № 2 йолча цеха хьалхарей шоллагIей участкаш.

Цу цеха продукци дIакхуьйт Дагестане, Ростове, кхыча моттигашка. ТIеххьарча шерацка цхьаккха рекламаци енаяц царна.

Шоай план кхоачаш ца еш тIехьавусаши сaг вац цехе. Цу коллективо хьалхарча ахшера план 20 июне кхоачашъяьй. ЛоархIам болаш да царех 33 саго иттлагIча пятилетка шин шера план кхоачашъяр. Царна юкъе ба А. Н. Ерункова, З. Сержантова, Р. Аруцунова, Т. Котикова, иштта кхыбараш.

Хьалхарей шоллагIей ши участок «Дикала Знакаx» батникаш тегаш я. Уж ши участок даим вожхарел хьалха латт, хIаьта шоайла социалистически яхь лелаю цар. Июнь бетта хьалхара моттиг яьккхар № 1 йолча участка. Цу участка мастера Л. Б. Арзуманяна йоах: «Тхона дикагIа болх бе гIо ду вай езача парте наьха еча йоакхоно. Дикка болх дIахьалхашкахья кхувл тайп-тайпарча мероприятеша, социалистически яхь лелаяро. ХIаьта цхьаьха а да тха балха тIа толамаш доахийташ. Из да хьалхара моттиг яьккхача участкана цеха карара кара тела вымпел ялар, тIаккха болхлой кхы а дикагIа болх бе доглойташ да хIара сага 3 сом лаьрхIа ахчан премеш ялар».

Цеха участкаша юкъе лелаеча социалистически яхьа итогаш ю хIара бетта.

№ 2 йола цех цхьан девизагIа болх бать Iац. Цу цеха девизаш я: «ХIара денна — дикала Знак», «План — закон, кхоачашъяр — декхар, тIехкхоачашъяр — сий», «Цхьаккха а тIехьавусар ма хилийта». Бакъда тIехьарча ростовчаний девиза чIоагIа теркам тIабохийташ болх бу цеха коллективо.

Цехкома председатела П. А. Пошивалос дувц: «Тха цехе ба а бац тIехьабусараш. Аз болх беча укх пхийтта шера. сона дагадагIац саха план кхоачаш ца еш диса шу. Тхаяр мара яц объединене биъ бетта хьалхара моттиг лелаяь цех, цун сийна айяь байракх иллай цу биъе бетта объединене. Укх кхаь шера дIалаьрхIача, укх шера хьалхара моттиг яьккхай тхоца яхье яьннача № 6 йолча цехо. Из хьалхара моттиг цар яккхарах гIадъяхача из цу сахьате главпочте я яха телеграмма техар цу цеха коллективага. Цар гIадбахар доккха хIама дар».

Цунах а ховргда № 2 йолча цеха коллектив берригача къахьегамхоша дика къахьегар ловш хилар.

Цхьаккха а общественни мероприяти цар дакъа ца лоацаш чакхъялийтац. ХIаьта хIанз чIоагIа дог гIоздаьнна тIайийцар цар СССР кердача Конституце проект. Советски Конституце, къаьстта кхалнаха, деннахох доккхал а деш ювц цар шоай коллективе из проект.

— Оаха доккхал ду, — йоах цар, — тхоай Конституце проект ювца а цу хьакъехьа балха тIа толамаш даха а бокъо хиларах. Тха цеха коллективе беррига а кхалнах ба, цудухьа къаьстта Советски Конституце тхоай бокъо лакхъяккхарах, оаха балха тIа тIеххдикача толамашца жоп лургда Даьхенна.

Цхьабакъда цу цеха коллективо духьала Конституце проект йийца Iац. Мастера Раиса Васильевна Жильцовас ерригача коллектива хIана яц аьнна дагара предложени лу: «Болхлой дIа-юха ца бувлийта, царга цхьан метте болх байта, ханаца дувзаденна доацаш, цхьан метте 30 шера болх баь саг пенсе вохийталва».

ХIана аьлча дIа-юха ца вувлаш, цхьан метте болх беш хилча ший балха говзал саго дикагIа караерзаю, хIаьта цун балха тIа толамаш а дикагIа доал. Из, вайна ма-харра, боккха лоархIам болаш ма-дий.

№ 2 йолча цехе 65 саго тIаийцад Сийлахьча Октябра 60 шу дузаш шера план кхоачашъе. Из а дац цIаьхха хинна хIама. Шоашта даьча дикана духьал дика де гIерт коллектива болхлой. Цу 65 сага юкъе я болх бу 27 шу а долаш йола Ванияп Амест Меликовна. Цо цхьа чIоагIача гIадъяхарца йоах: «Даим дахалда Советий Iаьдал, хIаьта вай къахьегамхой иштта дика толамаш цун хIара шу массаза доал духьала кхахьа ка яйла». Цхьанне багара доагIаш санна цхьан массайтта кхалсага багара доагIа: «Тхона къаьга дунеп сийрда вахари деза. Цун сийленна оаха дика къа а хьегаргда».

Х. ГАГИЕВА.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дузача денна къахьегама совгIат кийчдаръ шерра социалистически яхь йоаржаяьй Грозненски «Металлист» яхача завода болхлоша. Цу яхье укх юбилейни шера хаддаиза хьалхалатташ хьавоагIачарех ва къона слесарь-сборщик, комсомолец Корниенко Георгий. Ше кийчъю продукци дикен тIехдикен мара хилийтац цо. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 125—130 процент кхоачашъю Георге.

СУРТА ТIА: слесарь-сборщик Г. Корниенко.

И. ПЛИЕВА сурт.

КЕРДАЧА ТОЛАМАШКА

НИЙСАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПХЕЛАГIА СЕССИ

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

из хьахиннача хIара республика хьашташца бокъонца демократически тардеш партеи советски пачхаьалкхенои чакхбоаха никъ нийса хилар.

Цу наькъо сийлахь-боккха вахара низ хьахьокх бIаь совгIа къами народносташи дахаш а къахьегаш а йолча Российски Федераце доазон тIа а.

СССР Конституце проекто къаьгга хьахьокх социализма харцде йиш йоаца толамаш из тIеххилари, социалистически демократи яржари цун эффективности, советски гражданий бокъонаши паргIатонаши йIаьхийн тайп-тайпареи хилар, уж чакхъяхара бокъонца йола гарантеш. Цу тIа тешавеш хьахьекхай дерригача адамленна хьалхашка машара, кортамукъален, демократе, социальни прогресса байракх лелаер ше хилар хьагойташ йола вай общество дегIаяра къаьгга йола перспективаш.

Конституце проект — из кIоаргга партийни классови документ. Социалистически мехкий халкъаша, коммунисташа, доазол дехьарча беррнгача вай доттагIаша белгалбоах проекта дерригдунен-исторически лоархIам, цунца царна гу революционни къовсамеи социалистически хIама хьакхоллареи дунеи опыта юкъе дихьа хоалуш дола дакъа.

Вай идеологически моастагIий СССР кердача Конституце шийна кхыбараш тIаувза боккха низ кхета а беш, цун лоархIам кIезигбе, цун статьяй маIан харцахьа гойта гIерт. Бакъда цу дерригне толам баккхац е баккха йиш а яц. МоастагIал доаллача пропаганда бувца оапаш СССР кердача Керттерча Закона кIоаргга уйла яьча, Iилман лард а вахара низ болаш а йолча положенешта хьалхашка шоаш мабарра гуча ба дош доацар хилара тарра.

Вай мехка СССР Конституце проект дерригача халкъо ювцара леламои доазол дехьарча откликашеи цIаькхаз а тешаву цу хIанзарча заман белгаларча документо чулаьца бола ленински парте стратегически никъ хиларах, аьлар докладчика.

Вежарашка йолча кхыча республикашка санна Российски Федераце а хIанз йолаш йола Конституци тIайийцачул тIехьагIа Iалаьмате доккхий хувцамаш даьд экономикеи культуреи, халкъа хьал-тороп даькъе, дерригача общественни вахаре.

ДIадахача 40 шера производственни фондаши къаман доходи 15-зза дукхагIа хиннай. Къаман рузкъа алсамдоаккхача, вай Даьхен экономически обороннн низ чIоагIбеча юкъе дихьа хоалуш дола дакъа да из.

Халкъа боахама керттерча даькъа — социалистически индустре — овланга денз хувцамаш хиннад дукхалга а дикалга а диллача. Укхаза хьаьйи дуккха а вай ханара керда производстваш, боарам боацаш айбеннаб цун технически боарам, шерденнад доазонаш. ХIанз Российски Федераце ах бетта арахец бIарччача 1937 шера арахийцар миссел промышленни продукци.

Индустри дегIайоалаеча даьхача толамаша торо елар наха эша товараш дукхагIа арахецара хIанзара технически база хьае. 1937 шераца нийсдича нахага кхоача товараш 12-зза дукхагIа арахийцад.

Доккхий социально-экономически хувцамаш даьд юрта. 1937 шераца нийсдича РСФСР юрта боахама энергетически мощносташ 11-зза дегIаьхкай, тракторий парк — 4-зза, комбайний — 5-зза. Дикка дукхагIа лоаттаю колхозаштеи совхозаштеи минеральни удобренеш, гIишлош ю материалаш, кхийола ресурсаш. Цо Iалашдаьд юртбоахама продукце дерригa тайпаш тIа-тIа дукхагIа даха, цу цхьан ханна юрта боахаме болх бераш кIезигагIа а хулийташ.

Из оттаеча КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленума белгала лоархIам бола парте хIанзара аграрни политика тIаерзаяь я юрта боахама продукташ дIахо а дукхагIа яхара, цунна интенсификаци яра, городеи юртеи вахара материальни культурно-бытовойи хьалаш гаргадоаладара.

КIоарга хувцамаш хиннад хIама хьакхолла низаш дIанийсдеча. Кхы а комплекснегIеи тайп-тайпареи хиннаб Федераце ерригача экономически районий боахам.

Докладчика белгалдир хIара советски дезала вахаре боахамеи хьисапеи хинна овлан тIара хувцамаш. ХIанз республика болхлойи гIулакхерча наьхеи бетта юкъера балха алапи 1937 шера хинначул пхезза дукхагIа а да, 158 сом а хул.

Нахага кхоача хIамаш дикка дукхагIа хиннай, хоалуш тоаеннай цар структура. ТIом хилалехьарча ханаца нийсдича пачхаьалкхени кооперативни торговле юкъара товарооборот 8-зза айеннача дукхагIа маьхе йола кхачан продукташи промышленни товараши дехкад 11—18-зза дукхагIа. ХIанз 100 дезалах 82 телевизораш, 88 радиоприемникаши радиолаши, 68 холодильникаш, 73 хIамаш ютта машинаш йолаш ба. Алхха нийслагIча пятилетке хьал а даь наха чубаха дIаденнад тIом хилалехьа тIехьарча шера республика городий нах чубахача фонде хиннарел дукхагIа цIенош.

ДIахо оратора дийцар унахцIено лораелга, образовании, Iилма, культура дегIайоалаеча советски общества даьха толамаш.

Воаш дегIадахкара итогаш ювцаш, вай, аьлар дIахо докладчика, е бокъо а йолаш курал а еш белгалдоах боахами культуреи хьалъеча, общественни вахара массе а оагIонашка КПСС ЦК октябрьски (1964 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа карагIийнна белгалара гIулакхаш. Парте, цун Центральни Комитето, новкъост Леонид Ильич Брежнев керте латтача КПСС ЦК Политбюрос Iалаьмате боккха политически организаторски болх барах цу шерашка къаьстта чIоагIа хоаелар социалистически общества динамизм, цахаддаш дегIауха цун хIама хьакхоллара торонаш. Алхха бархIагIчеи нийслагIчеи пятилеткашка, масала, Российски Федераце цул хьалхарча ах бIаь шера хьаьчул экономически потенциал ма-дарра аьлча ше хиннар миссел кхы тIаккхийттай.

Кердача Конституце проекта кепатохаро беррнгача советски наьха санна Российски Федераце къахьегамхой а творчески хьинар айдаьд. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доагIIара накъадахара яьржа социалистически яхь кхы тIа а айяьй. Итташ миллионаш болча наха дакъа лоацача социалистически яхьо гIо ду пятилетка шоллагIча шера заданеш толаме кхоачашъе. РСФСР промышленносто, хоам бир оратора, ханал хьалха кхоачашъяьй продукци маьхала яккхара, изделей лоархIамегIа дола тайпаш арахецара ах шера план.

Цунца цхьана боккха болх бе безаш ба производства эффективность айяра йола торонаш гучайоахаш а царех кхы а биззагIа пайда эцаш а. Цунца дийза хIара республика министерства, ведомства, моттигерча Совета хIара исполкома болх бе моттигаш дукха я. Продукце технически боарами дикали, лакхера категори йола изделеш дикка дукхагIа арахецара, стандарташи технически дIадехараши нийса леладара теркам тIабахийта беза.

Боккха болх бе беза, аьлар докладчико, дIахо юрта боахам дегIабоалабара.

Парте дIа ма-деххара, къаьстта теркам тIабахийта беза ялат дукхагIа даккхара. Боккха лоархIам болаш да хьийкъа ялат ший ханнахьа чуэцар, из да ца дойташ чуйица даккхар, из дерригa лорадар.

Са къаьстта белгалдаха безам ба укх шера республика хьайбаш леладерашта хьалхашка латта декхараш. Колхозхоша, совхозий болхлоша хьинаре къахьегарахи пачхаьалкхено доккха гIо дарахи дIадоах дIадахача шерашка хаоттамо хьалхашка оттадаь гIулакхаш. Ах шера йола хьайбай продукташ эцара план тIеххкоачашъяьй. ДIадахача шераща нийсдича шура Iалашъяр 1 миллиони 800 эзари тонн алсамдаьннад, дулх — 329 тонн, фуаш—1,3 миллиард. Дикка дегIаденад хьайбаши коа тIара оалхазараши дебар, царгара йоаха продукташ дукхагIа хиннай.

Цунца цхьана хьайбаш леладелга дегIадара боарамо хIанз а дизза кхоачашдац даим лакхлуш дола наьха хьашташ кхачан продукташца Iалашделга.

Парте Центральни Комитето, Л. И. Брежнева ше декхараш оттадаьд: хьайбай боахам дикка дегIабоалабе беза аьнна. Цу гIулакха эггара хьалха де дезар да хьайбай продуктивность лакхъяри уж дукхагIа хилийтари.

Керттерча Закона проект дерригача халкъа ювцача хана чIоагIа лоархIаме да цу Конституце маIан хIара гражданина кIоаргга довзийтар. Проект ювцар, белгалдаьккхар Л. И. Брежнева — Советий цIийх лета гIулакх. Цу гIулакха оарцагIа баха беза беррнга депутаташ, ерригa общественни актив. Конституце проект ювцача хана юкъе доаладеш да наьха уйлаш тIаозаш дола дукха дешаш, цар цу хьакъехьа дукха предложенеши хувцамаши лу. Цхьаккхе а маьхе инициатива лоархIам ца беш йита йиш яц. Уж ерригаш тахка еза республикански органаша, моттигерча Советаша шоай балхаца. Сихеи хоадам болаши жоп дала деза цу критикана, предложенешта, кхоачамбоацараш дIадаха деза, эшшача метте гIулакхаш тоаде деза.

Докладчика хоам бир Российски Федераце Лакхехьарча Совета Президиумо РСФСР кердача Конституце проект кийчъяра комисси вIашагIйолла езилга депутаташка дIа а хайташ. Из проект кепатеха хургья республика гражданаша ювцаргйолаши цул тIехьагIа РСФСР Лакхехьарча Совета аргIан йоацача сессе ювцаргйолаши, ер шу чакхдоалаш е тIадоагIа шу долалуш.

Российски Федераце керда Конституци тIайийцачул тIехьагIа чакхдаха деза РСФСР Лакхехьарча Совета регламент, хоржамехи Российски Федераце Министрий Советахи дола законаш, иштта краевой, областной, окружной халкъа депутатий Советех дола законаш чу а лоацаш законодательство эргаьккха тоаяра балхаш. Дукха балхаш де деза автономни республикай конституцеш оттадеши цар законодательстваш эргадаьха тоадеши.

РСФСР керда Конституци СССР Конституцеца йоагIаши республикай хьаштий лоархIам беши хила еза. Проекта тIа болх беш пайда эца беза новкъост Л. И. Брежнев керте латтача союзни конституционни комиссе баьча боккхача балха опытах. Ший къамаьл чакхдоаллаш докладчика аьлар:

СССР керда Конституци тIаэцар вай мехка политически историей йоккха белгало хургья, ленински парте, дерригача советски халкъо коммунизм хьалъяра кортамукъал, прогресс, дунеи тIа машар хилийтара доккха дакъа лоацаш хилара луш дола дакъа.

Пурам да сона шуи, Российски Федерацерча беррнгача къахьегамхой цIерагIа КПСС ЦК, ЦК Политбюро, новкъост Леонид Ильич Брежнев ше тешавеш Советски Россе болхлой класс, ахархой, интеллигенци, дерригa къамаш, народносташ, кердача Конституце проект берригнеша къоабал а еш, КПСС XXV съезда решенеш, коммунизм хьалъяра сийлахьа планаш кхоачашъяра низ кхоберг-боацаш хилар дIакхайкаде.

Цул тIехьагIа докладах лаьца пренеш йолаелар. Депутаташа беррнгаш раьза болаш хьаллайцар КПСС, Советски пачхаьалкхен чухьареи арахьареи политика, КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума соцамаш, коммунизм хьаяра ленински идеех, парте халкъа хьалторо тоадара, саг дегIавара еча йоакхонах йола Конституце проект.

«Мосстрой-1» треста № 6 йолча гIишлой управлене комплексни бригада бригадира, депутата В. А. Зотоворницке белгалдаьккхар Конституце проект ювцаро москвичий дог-уйла айяр.

ДIахо пренеех къамаьлаш дир КПСС Саратовски обкома секретара, депутата **В. К. Гусева**, Московски областа Луховицки района Ильича цIерагIча колхоза председатела, Социалистически Къахьегама Турпала, депутата **М. В. Полякова**, ВЦСПС секретара, депутата **Л. А. Землянниковас**, «Ленинградский металлургически завода» объединене слесарий-монтажникий бригада бригадира, Социалистически Къахьегама Турпала, депутата **В. С. Чичерова**, Къилбаседа-ХIирий АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела, депутата **О. А. Басиева**, СССР медицински Iилмай Академе онкологически Iилман центра директора, депутата **Н. Н. Блохина**, КПСС Челябински обкома шоллагIча секретара, депутата **Л. Л. Ильичева**, Башкирски АССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, депутата **Г. Ф.-Р. Шафикова**, «Ростсельмаш» производственни объединене генеральни директора, депутата **В. А. Иванова**, ВЛКСМ ЦК секретара, депутата **З. Г. Новожиловас**, Тамбовски облисполкома председателя, депутата **В. И. Макарова**, Хакасски автономни областа къахьегамхой депутатий исполнительни комитета председатела, депутата **В. А. Угужакова**, РСФСР просвещене министра, депутата **А. И. Данилова**, РСФСР йоазонхой Союза правлене секретара **М. Н. Алексеева**, Оренбургски областа Пономаревски района Романовски юртсовета председатела, депутата **Т. Т. Инкирева**, КПСС Горьковски горкома хьалхарча секретара, депутата **А. Н. Соколова**.

Хьалхарча дена хьакъехьа пренешка къамаьлаш дир 17 саго. Соцам бир пренеш чакхъялийта.

СССР кердача Конституце проект могаеш бола соцам беррнгаш раьза а болаш тIайийцар РСФСР Лакхехьарча Совето, КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума решенеши СССР Конституце проекта хьакъехьа КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева яьча доклада тIара положенеши выводаши дIахорча балха ларде лувца оттадир.

Соцам тIа белгалдоах Российски Федераце къахьегамхоша дег тIара раьза болаш СССР кердача Конституце проект тIаэцар, коммунизма сийлахь-йоккхача идеалашта шоаш мутIахьа хилар, КПСС XXV съезда белгалдаь исторически декхараш кхоачашдара дерригa политически къахьегамех хьинар тIадахийта лерхIаш шоаш хилар.

Сессе вIашагIъеллар РСФСР Конституце проект кийчъергйола комисси. 59 депутат ва цунна юкъе. Комиссе председатель хержар депутат М. С. Соломенцев.

Сессе дийцар РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдара дош. Цу хьакъехьа доклад йир РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретара Х. П. Нешкова. Цу деша доагIаш дола закони соцами тIайийцар Лакхехьарча Совето. Цунца чакхбаьлар нийсазлагIа хержача РСФСР Лакхехьарча Совета пхелагIча сессе болх.

(ТАСС).

КХОАНА—ТОРГОВЛЕ БОЛХЛОЧУН ДИ

ТХОАЙ ДЕКХАР ДОВЗАШ...

Советски наьха хьашташ кхоачашдар лакхдеча, цар вахар аттача доаккхача йоккха моттиг дIалоац юкъарча кхачан предприятеша. ХIанз столовеша, кафеша, ресторанаша, кхачан кхыча предприятеша деча гIулакхех пайда эцаш 85 миллион саг ва вай мехка. Цо тешал ду мохк социальни эргабалара, советски наьха хьалторо тоаялара, кхалнаха цIагIа бу болх аттача баккхара даькъе юкъарча кхачан предприятеш лоархIаме хилара.

Юкъарча кхачан предприятей болхлоша шоай беррига теркам тIаберзабаьб дунен тIа эггара хьалхера социалистически мохк хьахинна 60 шу дизара баха ма-боагIIара накъабахара. «ХIара балха денна — дикала Знак», «Советски сага тIехдика гIулакх дара — гаранти» яхача девизашца къа а хьегаш накъабоагIа вай республикера юкъарча кхачан болхлой шоай дезача денна.

Укх шера хьалхарча ялх бетта йола товарооборота план 101,6 процент кхоачашъяьй оака. Дика тоаденнад хIама даа ухараш шоаш кийчбаьча кхачанца Iалашбар.

Юкъарча кхачан управлене ерригача организацеша, «ТIехьабусараш боацаш болх бе» яха Ростовски областа къахьегамхой болам хьал а лаьца, белгалдаххал толамаш даьхад товарооборотеи шоаш кийчъю продукци арахецареи декхараш кхоачашдеча. Ах шера баьча балха итогех хьалхе лелаеш я Грозный станцерча ресторана, фабрика-кухне, торгово-закупочни база коллективаш. ХIаьта цу база коллектива шоллагIча квартале дика толамаш дахарах хьожайир управленеи пачхьалкхен торговле а потребкоопераце а болхлой профсоюза обкомеи карара кара тела ЦIе байракхи шоллагIа ахчан премии.

ЧIоагIа йоакхо ю предприятеш продукташ йоацаш ца йисийтара. Ховш ма-хиллара, дIадахача шера хаоттам во хинна бале а юкъарча кхачан предприятеша бIаьсти коартолаш Iалашъяр бахьан долаш уж тоъаш хилар диззача шера.

Укх дIадахача ах шера предприятеша шеръяьй баьцадаарий а чкъаьрий а кхачан ассортимент. Кийчбеча кхачан дикали наха гIулакх дара культуреи лакхъеннай.

Укх шера дукхагIа хиннай юкъарча кхачан предприятеш. Хьайийллай дерригнеца Iалашъяь керда столовеш: цкъара 150 саг кхаба йиш йола столови яьй кога гIирс беча Грозненски фабрике. «Грозгипронефтехим» институте — 40 сага лаьрхIа, 300 саг цкъара Iоха йиш йола школьни столови, «Малгобекнефть» НГДУ 20 сага лаьрхIа буфет-раздаточни.

Ерригача предприятеша шоай балха юкъедоаладаьд наха дикагIа гIулакх дергдола кердадараш. Массайолча предприятешка чакхдаьннад ала мегаргда самообслуживани оала прогрессивни гIулакх. Делкъийна хIама дуача хана комплексни шу эца йиш йолаш я республикера 133 столови, царех 5 столови укх шера хьайийллай. Городерча предприятеех ахаш дулха а чкъаьран а ахфабрикатех кхача кийчбеш я. Цо торо хулийт кхача кийчбеча хана санитарни гIулакхаш чакхдаха, кхачан дикал лакхъе.

Дика болх барца белгалъяха йиш йола юкъарча кхачан предприятеш кIезига яц вай республике. Масала, № 6 йолча кафес (директор А. Д. Дзайгов) массаза а тIеххкоачашду социалистически декхараш. ШоллагIча квартале дика толамаш дахарах цу кафе коллективана хьожайир СССР торговле Министерстваи пачхаьалкхен торговле а потребкоопераце а болхлой профсоюза ЦК-аи карара кара тела ЦIе байракх, хьалхара ахчан премии. Цу треста № 5 йолча кафе (директор З. Б. Тангиева) коллективо хIара квартале лоац дикагIа йолча моттигех цаI. Укх шера шоллагIча квартале цо яьккхар шоллагIа моттиг. Из бахьан долаш цунна хьожайир Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи облсовпрофеи карара-кара тела ЦIе байракх.

Юкъарча кхачан предприятешка дукха ба шоай хьинарца, наьха хьашташ дика кхоачашдарца, балха говзал лакха хиларца шоай цIераш йоахийта болхлой. Царех ба столовей треста № 23 йолча столове повар, Къахьегама ЦIеча Байракха ордена кавалер, коммунистически къахьегама ударник Н. И. Захарова, № 10 йолча столовера «За трудовое отличие» яха медаль лелаю повар, коммунистически къахьегама ударник М. Т. Гелагаева, Грозный станце ресторана кондитерски цеха заведующи Къахьегама ЦIеча Байракха ордена кавалер А. К. Лисовская, ремстройгруппа маляр, III степене «Трудовая слава» яха орден лелаю В. И. Маньшин, № 7 йолча кафе повар, «Знак Почета» яха орден наькха тIа йоалла Гериханова Зин[illegible], № 6 йолча кафе мах беш йола «За трудовое отличие» яха медаль яларца белгалъяьккха Ахриева Зайнап, кхы дуккхабараш.

Къахьегам тIа белгалбаьнна дукха болхлой ба «Нохч-ГIалгIай АССР торговле заслуженни болхло» яха цIи лелаю № 20 йолча столове заведующи А. А. Кадиев, «РСФСР торговле заслуженни болхло» яха цIераш лелаю хьалха № 1 йолча столове директор хинна, хIанз ресторанийи а кафей а треста директор вола М. И. Арсамбиеви № 11 йолча столове производства заведующи А. С. Блуашвилии.

Производства эффективности балха дикали лакхъярах, 1976 шера тIайийца хинна социалистически декхараш толамца кхоачашдарах СССР торговле Министерстваи профсоюза ЦК-аи Сийлен дипломаш еннай № 32 йолча Грозненски универмагерча столове производства заведующена Ус Раиса Ивановнайне, фабрика-кухняй кондитера Криворучко Лидия Филипповнайне.

Цхьабакъда, лакхе мел дийцача дикача хIамашца юкъарча кхачан предприятей балха тIа долаш да цхьацца кхоачамбоацараш а. Цхьайолча предприятешка ледарло ю кердадараш юкъе доаладара, тIахьожам во бу, санитарни гIулакхаш ледара да.

Юкъарча кхача предприятей болхлой декхар цаI да — мегаргга наьха хьашташ кхоачашдар. Из царна карагIдаргхилара шеко яц.

М. ТАРШХОЕВ,
юкъарча кхачан Нохч-ГIалгIай Управлене начальник.

Болхлой хьашташ Iалашдеш

Торговле болхлочун Денга дикача хьокхамашца накъаеннай «Сунжанефть» НГДУ ОРС-а чуйоагIача №№ 1, 4 йолча тикай коллективаш а. Уж шаккхе а тика болхлой поселке Карабулаке бахача наьха хьашташ Iалашдеш я. Цу хьакъехьа къаьстта дикагIча оагIорахьара белгалъяьннай коммуниста Маматов Висангире Бембулата кулгалду № 1 йолча тика коллектив. Б. В. Маматова дукха къахьег шоаш тIайийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдергдолаш болх вIаштIехьбаккха гIерташ. Ткъаь шера торговле болх беш волча цунна из дика карагIдоал. Цун хьинарагIа укхаза вIашагIкхийттай барттайнача кагирхой коллектив. Уж ба шоай болх безаш а из тоабе гIерташ а бола нах. Массаза а цIена а лостам баь а хул укхаза. Цудухьа хIама эца тика тIа уха нах чIоагIа раьза ба царна. Шоаш коллектива балха раьза хилара тешал деш дукха баркалаш дIаяздаьд ийдархоша жалобайи предложенейи книжка тIа.

Сийлахь-боккхача Октябра юбилейна накъаболхаш дика къахьегама толамаш доах тика тIа болх беча наха. Цар 102 процент кхоачашдаьд хьалхарча ялх бетта тIайийца социалистически декхараш, хIаьта мах бара план — 102,5 процент.

Планал совгIа цар маьхала даьккхад 50 эзар сома маьхха товараш.

Дика къахьегара йолаш мел йолча торонех пайда ийбу цу коллективо. Цун болхлой кIирандийнахьа бIаргаго йиш я райцентрерча базар тIа лотокашкара мах беш. Иштта царна хов бахача наха малагIа товараш дукхагIа эш, уж царна хадданза лоаттаде а гIерт уж.

Барттайнача коллективе яьржача социалистически яхье белгалбаьннаб продавецаш: кIадаши трикотажах яь хIамаши йохкача отделера Болдырева Галина Дмитриевнан кога гIирс бохкача отделера Аушева Iаддрахьмана Лейлан. Л. I. Аушевас торговле къахьега шийтта шу да. Цо баккха бехк боацаш цIена бу ший болх, нахаца Iимерза, безаме я.

Цу тика йоккха йоацача коллективо Октябра юбилей езъеш дош деннад цхьайтта бетта план 5-ча ноябрга кхоачашъе. Шеко яц из цунна карагIдаргхиларах.

Г. ГАПОТЧЕНКО.

СУРТА ТIА: тика тIа еяча сага кога гIирс харжа гIо деш я Л. I. Аушева (аьрдехьаръяр).

Автора сурт.

Наха тоам бу «Сюрприз»

Наха дукхаезаш я Орджоникидзе цIерагIча проспекте йоалла «Сюрприз» яха цIи лелаю Горпромторга № 23 йола тика. Чуваьлча сапаргIата, массахана лостам болаши цIенеи хул укхаза. ДIамелхьежача хоза зизаш латт. Из тамаш яц. Укхаза къахьегараш берригаш а кхалнах ба — итт саг. Цу юкъе ба торговле ветеранаш а дукха ха йоацаш къахьега дIаболабеннараш а.

Цу коллектива керте латташ я йокха балха опыт йола советски торговле отличник Интерзарьян Галина Михайловна. Цига цо болх бу ткъо шу гаргга ха я. Дуккха къахьег цо коллектива болх лерттIа вIаштIехьбаккхара. Шоай болх бовзаши безаши ба укхаза 1951 шера денз къахьегаш бола отделий заведующеш Престинская Нина Сергеевнаи Люборец Вера Яковлевнаи. Шоай балха говзал камаьршша къоначарна дIайовзийт ветеранаша.

Училищеш чакхъяьхачул тIехьагIа баьхкаб укхаза болх бе комсомолкаш Ивакина Валя, Дрыкина Лена, Стадник Лена. Шоай бокхагIболча новкъостел тIехь ца бусаш къахьег мехкараша а, из ховр хьаIомаду.

Шоайла бартт тайна, цхьа дезал санна къахьегаш хьабоагIа кхалнах. Наьха хьашташ дизза кхоачашдара а, ийдархошта гIулакх дара культура лакхъяра а отделашта юкъе яьржай социалистически яхь. Отзывайи предложенейи книжка тIа дIаяздаь дукха баркалаш да коллектива. Цар къахьегам дуккхаза а сийлен грамоташ, мах бола совгIаташ теларца белгалбаьхаб.

Хьамсара хеташ лелаю тика коллективо «Лакхара культура йола тика» яха йоагIаш енна сийлен цIи.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна яьржача социалистически яхье юкъе а баха наьха хьашташ кхоачашдара кхы а лакхагIа дола толамаш дахара къахьегаш ба «Сюрприза» беррига болхлой.

Н. ДИЕВА.

СУРТА ТIА: «Сюрприз» яхача горпромторга № 23 йолча тика продавецаш В. Ивакинаи Е. Дрыкинаи (аьттехьара аьрдехьа).

И. ПЛИЕВА сурт.

СПЕЦИАЛИЗАЦЕИ КОНЦЕНТРАЦЕИ НАЬКЪАГIА

Лоаман районий юртбоахама производство дегIайоалаяра торонаш

Ачхой-Мартановски, Веденски, Назрановски, Советски, Ножай-Юртовски районий административни доазонашта чухьа (лоамашкахьара дакъа) 306 эзар гектар юрта боахама латта да, цу даькъе: оахаш — 18,0 эзар гектар, дукхача шерашка лаьрхIа дIаегIа сомий гаьнаш тIайолаш — 1,3 эзар гектар, цонаш тIайолаш — 46,0 эзар гектар, даьгIенаш йолаш — 297 эзар гектар. Цу тайппара, юрта боахамерча лаьттаех 27 процент, керттерча даькъе республикера эрий тIаяьннача баьций даьгIенаши цонаши лоамий даькъаца я. Царех 138 эзар гектар даим лелае лоаман районий колхозаштеи совхозаштеи тIачIоагIъяь а цар боахама гIулакхашка керттера дакъа дIалоацаш а я. Лоаман районий 25 колхозеи совхозеи цу еллара йоккхача моттиге 7,1 эзар етт а болаш 22,4 эзар бежан, 14 эзар устагIа мара бац. Дукхача шерашка лаьрхIа дIаегIа сомий гаьнаш 1,3 эзар гектар, тхьамка дIадуш 1,6 эзар гектар, ялатийнеи доакъарийнеи лаьрхIа культураш дIаювш 9 эзар гектар гаргга латта да. Лоаман районашка пайда во эц лаьттаех. Лоамашкарча боахамаша цунах лерттIа пайда эцаш хилча, кIезигагIа дале а, 13—14 эзар етт а болаш 40 эзарнега кхаччалца доахан, морса тха дола 60—50 эзар устагIа кхаба а 4—4,5 эзар тонн дулх, 17—20 эзар тонн шура, 85—90 тонн тха совнагIа даха а йиш хургьяр.

Бокъонца къоастадаь даьнадац тхьамка, сом, комараш кхееча специализаци яра дош. Лоаман колхозашкеи совхозашкеи тхьамкеи соми дукхагIа дахара Iалаьмате дика аьттув болаш климатически лаьттани хьалаш а шортта болхлой низ а ба. Нагахьа санна боахамий юкъарча тхьамка докъадеча низ болча установкашца боахамаш Iалашдичеи хувдаш тхьамкех товараш телара наькъаш лехачеи лоаман районий боахамашка 2—3-зза дукхагIа даха йиш хургьяр тхьамка. Долче, дIахо йодача хана лоаман боахамашка 6—7 эзар тоннага кхоачаш дукхагIа даха йиш хургьяр хIанз 2,8 эзар тонн мара ца доаха тхьамка.

ХIанз сомийи комарийи бешаш лелаеча боахамашка укх ихе шера уж бешамаш тIайоля лаьтташ 3 эзар гектарага кхоачаде лерхI, хIаьта дIахо йодача хана цу боахамашка хIара шера 20 эзар тоннага кхоачаш сом баха йиш хургья. Цхьабакъда 1965 шера баьча тохкамо хьахьекхачох, сом кхебе мегаргдолаш кхы я 5 эзар гектар латта да Ножай-Юртовски Веденски районий колхозашка. Цу тайпара лаьтташ дукхагIа да Веденски района Ленина цIерагIча, Кирова цIерагIча, Орджоникидзе цIерагIча, Ножай-Юртовски района Калинина, Гагарина, Шерипова, Жданова цIерагIча колхозашка.

ХIанз лоаман районий колхозашка сомий гаьнаш тIайолаш 933 гектар я, царех 541 гектара тIа моша сом ба, 392 гектара тIа—боча бIараш. Нагахьа санна лоаман районашка сом кхебара деша республика партийни боахамеи органашкахьара цIенхаштта терко хилча, цу моттигашка юрта боахама керттерча доакъоех цаI а хинна дIаотта йиш йолаш дар сом кхебелга, хIаьта цига яьча специализацех пайда хургбац, нагахьа санна перспективни планироване тIа из гIулакх дизза теркал ца дой.

Лоамашка сом телача бешамий 7—8 эзар гектар латта леладар геттара дика кхоачашдулургдолаш декхар да, тIаккха 1995 шу хьатIакхоачаш цигара хIара шера 50—55 эзар тонн сом баха а цунах чIоагIа пайдана дакъа де а йиш хургьяр.

Пачхаьалкхен запаса лаьтташка эрий тIадувлача доакъарий 158 эзар гектар я, цу даькъе: цонаш — 11 эзар гектари даьгIенаш — 147 эзар гектари. ХIанз санна хьувкъам хилча царга хIара шера 588 эзар тонн буц а 16,5 эзар тонн йол а телалургья.

Цу лаьтташка колхозашеи совхозашеи 3,5—4 эзар бежан а 15—16 эзар жа а доажаду, хIаьта IотIадетталу дулх 3—3,3 эзар тонн мара дац, вешта аьлча бизза царех пайда эцаш хилча IотIадеттадалийта йиш йолчох — 30—33 процент.

1976 шера КПСС обкома бюроси республика Министрий Советои соцам баьбар «Пайдана йола даьгIенаши цонаши караерзаяра де дезарий хьакъехьа». Цу соцамо гIо де деза уж лаьтташ карадерзадаран дерригаш а юртбоахама оборота юкъеозарай. Цхьабакъда белгалдаккха доагIа, из соцам арабаьнначул тIехьагIа лоаман даьгIенаш караерзаяра кIезига хIама даь хилар. Доакъар тIадолча цу лаьттай хьал тоадара цар тIара Нохч-ГIалгIай АССР-е бахача наьха доахан а хIаьта керттерча даькъе Грузински ССР-еи Дагестански АССР-еи бахача наьха доалахьара жа а дIадаханза даргдац. Из кхоачашдалца йолча хана вай боахамаша цига хьайбашта шортта дулх тIадеттадалийтарга даха дог дац, хIана аьлча итташ шераш хьалхагIа денз дикагIа йолча цонехи даьгIенехи пайда эц наьха шоай доалахьарча доахана. ХIаьта цу гIулакха уж даьгIенаш цкъа цхьан. тIаккха вокх колхозаштеи совхозаштеи юкъе хадданза дIа-юха екъилга соцаде деза. Лоамашкара даьгIенаш даим пайда эцаргболаш дIаяла еза цига доахани жаи доажадергдолчеи кхедергдолчеи боахамашта, хIана аьлча хьалда цхьа да а волаш лаьтташ леладар — уж йIаьхий даьгIенаш йизза караерзаергхиларах бола тешам. ТIаккха боахамий безам дукхагIа хургба даьгIенаши цонаши тоае, производственни гIулакхаштеи цунал деча кхахан цига эша гIирсаш хьалде. Цул совгIа, колхозийи совхозийи производственно-финансови планашка хIара шера ахча хьежаде деза даьгIенаши цонаши тоаяра, культуртехникана, кхыча гIулакхашта цига хиланза яргйоаца объекташ хьалъяра.

Чакхдаха деза наькъаш дахкареи хин гIирсаш хьалдареи балхаш, хIана аьлча уж организационни гIулакхаш чакхдаххалца йолча хана лоаман даьгIенаш йизза караерзаюлургьяц.

Нохч-ГIалгIай АССР-е баха нах хIанз санна дIахо а бебаргхуле, Госземзапаса лаьтташ тIа массаза а доахан кхоабаргдола боахамаш дахханза, дIахо йодача хана цу лаьтташ тIа юкъ-юкъе нах баха моттигаш яхханза яргйоацача кхоачаргла гIулакх. Цкъарчоа цу тайпара массехк боахам билла боагIар Макажой, Шарой, ГаланчIожа, Ялхарой, ТIаргима атагIенашка. Цу атагIенашца оагIув болаш да дерригаш а хIана дац аьнна дола Госземзапаса доакъараш тIадола лаьтташ. Царех дукхагIа йола атагIенаш тIадолха наькъаш, хий, гIишлош яра эша материалаш йолаш я. Цига да башха дика климатически хьалаш а ахеи механизированни обработка ей мегаргдолаш дукхa лаьтташ а. Бакъдар аьлча, цу тайпара боахамаш дахкара дувзаденнача дешай массе оагIорахьара уйлае а уж бакъдаь хьаоттаде а деза, Черсий-Балкхарой АССР-е, Къоаршой-Черкесски автономни областе, Армянски ССР-е лоаман даьгIенаш караерзаяра опыт Iомае еза.

Вай лоаман районашка 283 эзар гектар даьгIенаши цонаши я. Цу даьгIенашка хIара шера 60 эзар бежан, 40 эзар гаргга жа мара леладац, хIанзарча цар хьалашка 180 эзар бежан, 120—130 эзар жа леладе йиш йоллашехьа а. Республике дулхи тхаи дукхагIа дахара торо хулийтараш алхха лоаман даьгIенаши цонаши я, хIаьта, нагахьа санна уж йизза караерзае вай вIаштIехьа даьлча, лоархIамаша хьахьокхачох, доакъара культураш тIайола 70 эзар гектар латта мукъа а даьккха, из ахеи ялаташ, технически баьцадаарийи культураш дIаера цунах пайда эцеи йиш хургьяр.

Лоаман даьгIенаш караерзаяро йиш хулийтаргьяр республика юрта боахама хьалхашка латта ши декхар — дулхи ялати дукхагIа доахилга — цхьан ханна кхоачашде.

Вешта, шортта доакъараш хинна а Iац лоамашка, цига я дуккха хьунаш, шортта гIишлой материалаш, духдувла дарбан хиш, лаьттан ченашкара доаккха рузкъа. ХIанз республика халкъа боахама хьалхашка латтац лоаман даьгIенаш караерзаярал лоархIамегIа а долаш цхьаккха декхар, цудухьа вай общественноста сийлахьа гIулакх да из кхоачашдара мегаргга гIо дар.

Б. БОГАТЫРЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министерства керттера инженер-землеустроитель.

Доазол дехьара

МАЛАВ ИСКУССТВЕННИ ДУХЬАЛЕНАШ ЕР

Хофбург яхача венски дворепе еча Централъни Европе тlема низаши гlирсаши цхьатарра кlезигдарах йолча переговорашта цхьа бартбарз духьале елса социйташ яц Малхбузе. Переговораш толамца дlахьалха ца яхара бехк социалистически мехкашта тlабилла гlерт малхбузен дипломаташ. Иштта, дукха ха йоацаш аргlаь пленарни заседание къамаьл деш Бельге викала дlакхайкадир диъ шу хьалха кийчов консультацешка къоабалъяь хиннача тlеххьарча коммюнике тlара положенеш харцахьа кхетае гlерт Варшавски Договора чуйоагlача паччахьалкхений делегацеш цун «керда маlанаш» де гlерт уж яхар санна дола хlама.

Цу тайпара дола дlакхайкадар шийна кlала ларл йолаш дац. Нагахьа санна тlеххьарча коммюнике тlара масалаш доаладе ловш дале, Малхбузе дехкарийла я переговораш геттара кlоаргача чуйнга Вене шоаш отттаьча предложенешта критически хьисапе нийсса бlарахьажа.

Диъ шера вlаштта малхбузен мехкий делегацеш цахаддаш дlадехаш я социалистически паччахьалкхенаша цхьатарра доаца дехкараш шоацта тlаэцар. Варшавски Договора мехкаша Европа центре латта бlу НАТО паччахьалкхенашачул кхозза дукхагlа кlезигбар. Цар дlадехар, масала, малхбузено ше даьча лоархlамех 68 эзар алхха личи состава саг чувоагlа ва танкови арми Централъни Европера Советски Союзо араяккхар. Цун когаметта 29 эзар тlемахочоа кlезига бергба йоахар США бlу, цул совгlа дlабугтараш тайп-тайпарча часташкара хьа а къестабеш, иштта а планагlа дlабаккха лаьрхlа къабенча тlема гlирси американски ядерни герзаши тlехьашка даха раьза бар. Хlаьта европейски континента юкъе латтача НАТО бlух диъ даькъагlа кхо дакъа дlалоаца малхбузен европейскии Канадан тlема низашта вlалла доагlаш a дацар уж кlезига делга. Тlаккха мичад уккхаз цхьанна оагlона кхерамзленна зе деш йоаца яха принципаш чакхйоахилга?

Малхбузено Варшавски Договора мехкий гlашлой бlу а керттера герз а дукхагlа хилара «диспропорци» цунгахьа озаш я, каст-каста ахилга даьсса хабар да. Дика ховш да, кlанз цига этта гlулакх шиина группировка бlу цхьатарра болаш долга. Цу хьакъехьа дукхаза дlакхайкадавд эггара малхбузехьарча цlи хезача деятелаша шоаш. Цунна тешал ду НАТО а Варшавски Договора а мехкий бlуна дукхал тохкаш дlададахача шера даь лоархlамаш дувцача официальни даннеша.

Конструктивни лархlа йиш яц шиина группировка бlуна личи состав дукхагlеи кlезигагlеи яр цхьаннахьара хьа а доахаш вокхазахьа тlема низаш тlатохарца нийсде мегаргда яха «коллективни тхов» оттабара малхбузен мехкий предложенеш. Цунца цхьана эла деза Венера малхбузен викалаш эггара эффективнегlа дола низаш кlезигдара духьала болга. 1975 шера 16 декабре цар енна предложене пункта тlа дувца американски ядерни средстваш дlаяхара гlулакх цкъа чакхъяккха мара ца еза акци я, цу дакъе тlайоагlача хана Малхбузе цхьанна хlаманна дехкарийла яц яхилга хьалха а тегташ.

Цхьанна хlаманна шоаш тlехьашка а ца йолаш, цхьаккхе компромисс хьал а ца лоацаш, малхбузен делегацеш бе м болаш я венски переговорашта прогресс ца хилара алхха Варшавски Договора мехкаш бехке да ала.

С. Дмитриев.

(АПН).

ЕГИПТА ДЕМОГРАФИЧЕСКИ ХЬАЛАШ

Ер бlаь шу чакхдовлаш lарбий дунен йоккхагlа йолча паччахьалкхене — Египте баха нах шозза дукхагlа хургба — иштта соцам баьб цигарча демографически хьалаш тохкача специалисташа. Цу соцамна маlан да пирамидай мехка ткъаь пхиъ шерал кlезигагlа йолча хана 75 миллион саг вахаш хургва ахилга.

Египта хlанзарча карта тlа хьежача керта чу лаца хала да мичахьа бахаргба уж хlанз а бинза бола «плана юкъе бихьа» мехка керда гражданаш. Нил яхача хина чlожеи из хьадоалача моттигеи баьццара, готтига оаса бей дlабоал Ливийски а Аравийски а яьслений lажагlча океана юкъе. Египта боккхача мехках 4 процент мара латта дац хlанз нах баха торо йолаш. Цу сийлахь-доккхача африкански хина юхе дадача лаьтташта хlанз а тlехьа мегац Египтана кхоачам хилал кхача бала, хlара шера кхыча мехкашкара дукхагlа кхачан продукташ ийе езаш ба мохк.

Нах дукхагlа хилар къаьстта гуш да йоккхача городашка.

Иштта ала деза, нах бехилга лакхделари — укх итт шера миллион гаргга саг тlакхийттав — нах бовр лохдаларцеи бехаб тайп-тайпара ха-наш йолча наьха боарам. Даьча лоархlама ца хьахьокх хlанз Египте бахача нахах 70 процент кхенза бараши пенсе баха ха тlехьаьннеи хилар. Кхыка дешашца аьлча, болх бе могача кхаь сага тlехьа ворхl иждевенец ва.

Тlайоагlача тlехьенна йоахко яра Египет декхарийла я эзараш шерашка нах бахача Нил яхача хина юсташта арахьара дегlаяра лоархlаме кердa ресурсаш лаха. Вlалла тара дала йиш яц аьнна хете а, цхьа хlама да цун де йиш йолаш — египтянашта вахара паргlато лургьяр хlанз дийна хlама тlаловцa яьсле я. 2000 шу тlаккхачале из яьсле караерзаяр да цар шоашта хьалххашка оттаду номер цаl йола декхар. Из декхар кхоачашдара проекта цхьадол гlулакхаш хlанзале дlадоладаь да. Экономисташта хетачох, нах дlа-юха нийлхбара ер бlаь шу чакхдалале яьсленашка хьалъе еза хlаране чу 350 эзар сага болх бе моттигаш хургйола 100 город. Специалисташ тешшаме ала лоархlабац из гlулакх кхоачашдулургда е дулургдац.

А. СУРИКОВ,
ТАСС корреспондент.

Чехословаки. Ян Ганус — Социалистически Къахьегама Турпал, Майеровъ Марияй цlерагlча шахте хьалха латтача коллектива кулгалхо (Малхбоалера Чехи). Шiйн новкъосташца цхьана Сийлахьча Октябра 60 шу дизара баха ма-боаггlа накъабахара дерригача халкъо йоржаьча яхьа хьалхарча мугlарашка ва из.

ЧТК—ТАСС сурт.

С. АУШЕВ

ТlЕХЬА КХИЙТТАР

Кердача повеста тlара дакъа

Никъ мара юкъе боацаш лоаллаха бахаш а цхьана болх беш а бар Исраили Хьасани. Пхийттех шу хаина зlамагlа вола Исраил гlорваьнна шофер вар. Дукхача хана деиз шофер волаш хьавена саг вар Хьасан а, Хьалха мо шиi унахцlено дика йоацандаь, шийна дукха безаш хиннача шоферий балхах къаствнза а ца ваьнна, хlанз автобазе механика декхараш кхоачашдеш вар пенсе вахá дукха ха ца йнса Хьасан.

Цунна дукха везаш саг вар Исраил. Къахьегара тlера я волаш, эзделаца дола гlулакхаш а леладеш, хьаьнала вахаш хьавоагlаш из хиларца хила дезаш дар цо цунна сий дар. Цунна гlулакх леладар. Исраила цlен-наиа Маднат а яр хlама хьадара тlера йолаш. Доккха ков дизза лелар цо яхийта котамаш, москалаш. Хьинар долча кхалсага денал дlакхоачар етт лелабе а, жегахьажа а, шин зlамигача пхе бера гlулакх де а. Цул совнагlа цо доалдеш йоккха коартолий беш а яр. Исраила шоферал болх беш чукхухьача алапех а, Маднатa цlагlа лелаеча хlамаех а доккха беркат я хиле дlадодар. Юххера а ина дlакхаьчар цар кирпишкех дика цlеной дайта, шоай боахам хоза тоабе. «Даьллахьий мацхьатарра вlашагlкхийтта мари сесаги да уж», оалар царех уж безараша, бовзараша.

Цхьан бlаьстан дийнахьа саррахьо ше балхара чукхаьчача шоайнига кхайкаь хьавехийтар Хьасана Исраил. Яьча кхехкаш дерста устагlан дулх уллар. Цунца яa жувраглa хьалтlамаш еш йоаллар Хьасана цlен - нана Маликах. Шоаш эргадаьккха пхьор массаза кийчду иштта шоайцига хьавехар цар Исраил. Каст-каста Исраиларцига кхайке дlавехар Хьасан а. Мерза хетар лоалахошта иштта шоаш юаха.

— Хьо хlана венавацар тахан балха? — хьаттар из балха ца варах цецваьннача Хьасана, цхьа юкъ а яьнна шоаш дулх даа lохайшача.

Ше цlагlа хьачуваьлча гlоне воагаш вагlар Исраил цо из хаттар шийга дар кхераш. Из ховш вар хlанз ше Сибарегlа бахьа лаьрхlача наькъа Хьасан раьза хургвоацилга. Дикка гоавелар Исраил юха жоп ца луш. Цу минуте шi оаз яр цун дега чура хьалувш: «lа бахьа дагзлаьна никъ дика никъ бац, из никъ сутарча, цхьаккха хlамах бузаргбоацача наьха никъ ба», йовхар цхьанне Цу оаза низо хьацар тlатехар цунна. «Хьо фу лаь эсалагlа ва цига ухача нахал, хьа хила мегаций цар яр санна никель даьккха lаьржа «Волга». Шин келига мах бац цига ахар бакъаьча дац яхача дешай. Ахча да укх дерригача дунен тlарз гlулакхаш дlакхухьийтар, сагах саг вер, сий доаккхар», йоахар шоллагlчо. Цо дlадаьккхар тlатеха хинна хьацар.

— Сибарегlа балха болхача нахаца балха водаш ва со. — Цудухьа венавацар со балха, — юххера жоп делар Исраила.

— Фу ях la?! — Бегаш-м бац la? — ший бе боалла мlара шортига истола тlа lо а билла, кlирвенна цунна бlарахьежар Хьасан.

Цlенача уйлаша цкъарчоа лаьттангахьа lочухьежийташ хинна цун жоглара бlаргаш хlанз котъяьннача цу кхыча воча уйлаша эхь-бехк юкъера дlадаьккха нийса хьахьежийтар из.

— Даьра бац. — Ваха кийчлуш а ма-ва.

Цкъарчоа ше цунга фу аргда а ца ховш вагlийсар Хьасан. Шортта тlадувхен дац а долаш, дика-во деча дlадахийта мара ца дезаш дlадилла улаш кlезиг-дукха ахча а долаш, кхы ер ма-дий аьнна эшаш цхьаккха хlама а доацаш цхьабола нах хьсгаш вахаш вола Исраил малагlча гlулакха ахча даккха цу гаьнарча, шийлача мехка вода ца ховш вар из.

Юрташкара цхьабола нах шерра-шера хlа аьнна вайна бlаьсти хьайоалача хана бригадаш а еш шоайла вlашагl а бетталуш цу мехкашка тайп-тайпара балхаш де lоухилга-м цунна ховш дар. Исраила цига ваха дагадохарах цецваьнна вар из. Дукха беце а цига ухача нахах цхьабараш духхьал цига ухаш деpаш мара кхы шоай районерча предприятешка, совхозашка балхаш ца деш бар. Уж сагота бацар шоаш lо а баь хьалкхийнача района экономика дегlаенаяцар аьнна. Из иштта хилар хьахьокхар цар эздий доацача леларо. Воча уйлаша сатем боабаь лелача царна дагадоаллаш дар наьха доацача тайпара доккхий боахамаш lодахкар. Хьасан вашаш вацар хlара шерра-шера иштта гаьцарча мехка балха а ухаш цу наха юача сискалах, цар lодехкача боахамех, вахарах, леларах.

Урдошен дlаяхача замах юхедисача кхыча воча гlулакхашеи кlал а бита, цига баханза ца боалаш болхаш пийслора шоллагlбараш. Царех Хьасана бехк баккхацар. Хьаьрча декхар дlа ца делча далацар. Царех саг вацар Исраил. «Рузкъано lехаваьв — хьогl?» хетаделар Хьасана.

— Хьо боккъонца эгlаваьв мотт сона, Исраил! — аьлар цо тlаккха дега чура цунна раьза а воацаш. — Шортта тlадувхен дац а долаш, цхьаккха эшаш хlама а доацаш вахаш саг ма вий хьо! Фу даьла у тlакхаьча вода хьо цига?

— Со эгlаваьвале а, веце а, со цига гlоргволаш ва. — Нах ухаш хилча, со хlана мегац цига ваха? — аьлар Исраила.

— Ай, мишта вода хьо дезал цхьаь а бита? — шийна мога а могаш шабашка яккха из вохийтаргволаш вацар Хьасан.

Эшараш дукха хилча ваханза валац шабашках а. Къарвала уйла йолаш вацар Исраил.

— Са да вахача кашора, хьона эшаш цхьа даьла у мара кхы хlама а ма дац, хьона дагадехар сий доацаш гlулакх а ма да! — аьлар тlаккха эгlазвахача Хьасана. — Цига ухаш билаб la lобилла боахам? Мегаргбола нах уккхаза яхье а баха предприятешка, совхозашка тайп-тайпара балхаш деш ма боахкий. Хьо а хьа ма венавий хlанзалца иштта балхаш деш. Хlана доазду la хьай сий? Саго ший цlенъюккъе беш бола болх массе хана дукха беркатегlа ма хиннабий! Аз цlена дош ма лу хьона укх вай бlайхача хозача мехка гlишлош хьалъеча la болх бойя цигарчулла кlезигагlа ахча доаккхарг ца хилар. Цул совгlа хьо мо волча къонахчо мишта йоакх ялх-ворхl бутт ха дезалех а къаьста. Эггара даьгара чlоагlагlа доал эша ха йолаш ма дий шун деша дагlа бераш. Цул совгlа Маднат а ма йий унахцlено хьалха мо дика йоацаш. Хlанзалца аз яхараш а деш хьа ма венавий хьо. Цулухьа сона къаьстта дукха везаш саг ва хьо Исраил. Аз дехар ду хьога укх наькъа а аз яхар дар. Дlаенна заявлени юха хьа а нийце аравала балха.

— Хьасан! — la сайна дика дар мара водар аргдоацилгах тешаш ва со. Хьайна везаш хиннавецаре иштта къамаьл а дергдацар la соца. la яхачарех со кхеташ ва. Иштта дика уйлаш йолаш хьо хиларах аз дега чура баркал оал хьона. Хlаьта а укх наькъа со ваханза варгвоацаш ва. Дош деннад аз новкъосташта воагlаргва аьнна, цул совгlа нийца билет укх киса а доал, — аьлар тlаккха Исраила доккха са а даьккха.

— Кхы хьога фу аргда ховш вац со. — Нанас ваь воша хилча а айса хьога аргдар аьнна ма ваьнавий со. Бакъахьа дар из яхар la даьдаларе. Фу дергда хьона хьай лоlамах вахаш хьо хилча? Сога диллача, рузкъана духьа шабашках вохийтаргвацар аз хьо. Бакъда цу la хьоча наькъах лаьца цхьа хlама-м хов сона.

— Фуд из? — lевалланзар Исраил.

— Фуд яхий la? — кlирвенна цунна дlабlарахьежар Хьасан. — Цигара la дена ахча беркат а хинна lодужаргдац. Цох тешалахь.

Хьа а гlаьтта, lадика юнар мара Хьасанаца кхы къамаьл а ца деш, чувахар Исраил. Шийга яхар дlаэцаргдолаш бацар лоалахочун корта. Цун чура хьаькъал дlадаьккхадар бlаргашка даттача хьаргlий ткъама бар мо lаьржа бос болча «Волга». Хьасана цlаккха хийттадацар ший лоалахо рузкъано lехабергболча дахах саг ма вий аьнна.

Цу шера Исраил шабашках водача хана ворхlлагlча классе деша вагlаш вар цар воккхагlвола воl — Назир. Из вар берашта юкъе къаьстта нанас яхачунга ладувгlа туган ца хиннар. Каст-каста Маднатага кхайка баьлар хьехархой. Хьалха дика дешаш хинна кlаьнк хlанз во деша ваьлар. Шийна могача беса оарцагlаьлар наа из харцахьа ца лелийта гlерташ. Цо шийна хlама тохарах, тlачайха йистхиларах оагlув озаш вацар Назир. Гуш дар хьалхле даьга а йолаш цар бераш хьалкхедеш хиннилга. Эггара дукхагlа даьгара доал дезача хана, бала хьехами кхетами безача хана да воацаш диса бераш, лаьтта lодахийта хий шийна аьттув болча оагlорахьа дlадодаш санна, шоашта аттагlа йолча оагlорахьа дlааха даьлар. Царна дезаш хиннар дар урокаш а ца lомаеш, цlагlарча гlулакхашка а ца хьожаш, кортамукъа эйлаюкъе лелар. Воккхагlвале а кхоана тlадоагlаргдолчоа уйла ца яра, ловзарашца чlоагlа безам болаш хилара, зlамигача бакъилга дар мо хьаькъал долаш вар Назир а.

Вlаштта кхаь шера вlалла цlа а ца воагlаш шийлача мехка договорах балхаш даь ше даьккхача ахча тlа шоай цlагlа хиннар lотlа а дилла пхийтта бlаь тума а денна никель даьккха цlена lаьржа «Волга» нийцар Исраила цхьан сагагара. Цул тlехьагlа а сатем хилазар цунна шийн дезалца lоха. Дагадоагlаш вацар кхувш доагlа бераш, цlагlарча дукхача гlулакхаша кlалйита лела саг, гаргарчеи, бовзаши, безаши болча нахаца ше ца буа безам, дика-во кхаьчача ше ца лоаца дакъа. Уж дерригa наха юкъе латта декхараш, лела гlулакхаш, догlана lаьржа морхаш тlаьхкача санна къайла а даьха дlадаьхадар ахчана цlеча каьхаташа. Уж дар хlанз цун бlаргаш къайладаьхар. Боккхача бlехало шийн хьажацеи, бlаргазlанарий низа чlоагlаленашцеи гlаггlе цlоглa уха пхьагал шийна хьатlа а йоалайийя шиi хьевлаеннача бега хьачутоссайолийташ мо, ахчан зlанарашеи хьажои хецаргвоацаш дlалаьцавар Исраил а. Цар дохадаьлар цун денал, къонахчал. Духхьал цхьа ахча мара кхы хlама дацар хlанз цо уйла еш, цунна дагадоаллаш. Шиi сутара дог цкъарчоа lобадаьдар Исраила цхьа наггахьа мара нахага йоаца «Волга» а нийца. Хlаьта а кхоачам хиннабацар цунна. Дика lобаде дезаш дар из дукха ахча а даьккха. Кхы цlагlа lе а ца венна диьлагlча шера а Сибарегlа балха вахар Исраил дезал цхьаь а бита. Ше вахалехьа гараж а яь дlаоттайир цо маьлха зlанараша къегаю lаьржа «Волга».

Цу шера ниткъа итт класс йисте а яьккха, институте дlаотта велча экзаменаш дlа а ца йолаенна, шиi лоlамах волаш цlагlа висар Назир. Советски Эскаре ваха цхьа шу гаргга ха йисаяр. Из ха хьатlаккхаччалца миччахьа ваха а цхьаннахьа балха гlо аьннадар цунга нанас. Болхлой эшаш яр районера предприятеш. Нанас яхачунга ла а ца дувгlаш эйлаюкъе лела ваьлар Назир. Дукха аттагlа хетар цунна цхьаккха хlама а ца деш кортамукъа лелаш хилча. Эйлаюкъера а чувагlацар шийна кlордадича мара. Цхьайолча хана геттара бийса яххалца урагlар Маднат «lанз-хlанз из чувоагlарг» ма вий яхаш. Киса долла ахча шийна ца деннача дийнахьа коз юкъе дlа а этте наьнаца гlар е воалалора гонахьарча нахах эхь ца хеташ. Из соцавел низ дlакхоачаш яцар Маднат. Да цlагlа волча хана цу тайпара эздий йоаца кеп уттае вахьацар Назир. Цу деношка даьтта хьекхаь нахьара маьчи мо кlаьла хулар массадолча гlулакха. Цо наьнаца айхьаза ю гlар хьа а хеза Хьасана массехказа бехк боаккхаш къамаьл даьдар харцваьннача зlамигача сагага. Лоалахочо шийна ду хьехар а дергах кхеташ вацар Назир. Тlехь-тlехьагlа кхы а талхаш, харцвоалаш, шийна бакъахьа хетараш мара а ца деш дlаволавелар Назир. Шийна хьатlаваьнна саг дlа а ца хецаш lочу а эзе ушало къайлавоаккхаш мо, кlоаргдала доладеннача вочa тlулакхаша харцахьарча наькъ тlа ваьккхавар из а, хьахецаргвоацаш дlа а лаьца. Хlанз цу наькъа тlара из хьаваккхал низ дlакхоачаргболаш цхьа кхерам мара кхы хlама дацар. Эггара из эшача хана тlаба саг хилазар.

(Дlахододар хургда).

Ирача бlарго зийнад

Чаккхамий пхьар а кхетаргвоацаш...

Гlалгlай меттала долча йоазох эггара дикагlа кхета беза хьехархой, студенташ Нохч-Гlалгlай паччахьалкхен университете ба аргда моллагlчо а. Цхьабакъда из иштта хиларах шеквоах цу университета шоллагlча корпусе йоаллача вывеска тlа даь йоазув бlаргадайча. Иттех дош мара дац яздаьр, ялх гlалат да цу тlа. Фу хетаргда-теш университете деша отта боагlерашта укх вывеска тlа дар lодийшача?

Нагахьа санна вывеска тlара йоазув мишта де деза ца ховш университета хьехархой а дешархой а бале из иштта язде деза: «РСФСР лакхерчеи лаьрххlача юкъерчеи просвещене Министерство Нохч-Гlалгlай паччахьалкхен университет».

Иштта вывескаш тlа гlалгlай меттала даь йоазош дукха гlалаташ долаш даьд дукхача учреждененша, организацешa. Цхьаккха саг е чаккхамий пхьар а кхетаргвоацаш да Нохч-Гlалгlай «Терек» яхача производственни объединенерча, «Грозгорпарикмахерские» яхача объединенерча, А. П. Чехова цlерагlча Нохч-Гlалгlай республикански библиотекерча вывескаш тlа гlалгlай меттала даь йоазош.

Хlанз-м нах кхетаргболчa бесса вывескаш язъе хьажа мег цу учрежденей кулгалхой а.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ОАРЦ ДАЛА!

lалаь-лай оарц дала, цlи яьннай, яхаш детташ цlоглa хезар дукха ха йоацаш Назрановски района Экажкъонгий-Юрта бахача дукхача наха. Из детташ дола цlоглa шийна хез-хезар шода, бел, бахьа, ведар хьа а эцаш сиха цlоглa деттачахьа дlаудаш вар. Тlа-тlа хьаьрйоалаш йоагаш яр Гайтов Берда Хьусена цlеноех яьнна цlи.

— Жи-вари пожарни машина ехалаш, — аьлар корзагlбаьнна цlи йоаеш хьувзачарех цхьанне. Тlах аьнна кадай вола зlамигсаг Шолжал дехьа ведда ваха юртсовете чуйккхар. Бос а баха, щахьа ваха зlамигсаг бlаргаваьча, цхьа бlил дахьаш из воагlалга хайна юртсоветера болхлой урадийлхар.

— Фуд цига хиннар, — хеттар цунга.

— Цlи яьннай, пожарни машина хьаеха телефон тохийталаш сога.

— Телефон болх беш йоаца кхо бутт а ба хьона, зlамигсаг.

— Эхl, хlанз мичара тохаргья телефон аьнна кхы хьем ца беш араиккхар из.

— Сабарделахь, сабарделахь яхаш шийга детта цlоглa а хазанзар. Почте е болх беш яц хьона телефон ала гlийртабар уж.

Юртсовете чуиккхаш санна корзагlваьнна чуиккхар из почте а.

— Цхьа шу а да тха телефон болх ца беш латта, — аьлар юртарча бувзама отделене начальника Сакаловас. Цигара а кулгаш а лостадаь араиккхар зlамигсаг. Сиха Назране а ваха оарц даьккхар цо. Иштта даьккха пожарне оарц цlи йоаяь йоалаш латтача хана мара хьакхачанзар.

Иштта халча ваха хьайзар цlаьхха хала лазар а кхийтта цамогаш хиннача цхьан сага скори еха ваха шоллагlвола зlамигсаг а. Назранера цхьа сакбат даьлча мара кхачанзар цига дlа а ваха цо йоалаеш йола скори.

Моллагlа хатар хинна е кхы во дар нийсденна сихха телеграмма тоха езаш хилча а Назране ворхl-бархl километр дlаваха безаш ба 8 эзар саг вахача Экажкъонгий-Юртара нах.

Мишта хет-теш из гlулакх района, иштта бувзама кулгалхошта? Хlанз-м тlехьа дацар из цхьан лагlа тlа даьккхача.

Б. КОСТОЕВ.

ХИЙ, ЯЙ... БАЦ

Кхо шу хьалха Шалински района Курчалой яхача юрта баха нах шоайла кхааш доахаш, гlадбаха хьайзар юрта бани хьайийлай яхаш. Гlишлошъераш, цар хьалъяьча банега хьожаш хинна паччахьалкхен комисси шоай декхараш кхоачаш а даь дlабахар.

Тlаккха хиннар-м тамаш е хlама да. Хlанзалца кхы бане лувчаш а хиннабац Курчалой баха нах аьлча санна боккха чlега а теха дlаоттайир бани В. И. Ленина цlерагlча колхоза председателa Абдурзуков lумара.

Наха долча гlулакха хьалъяеций со гlишлонхоша яха хаттар шийга бане деш санна хеташ оагlора хьежа тlехвоал lумар водаш-воагlаш цун юхе кхаьчача.

Бlарччача дийнахьа кхашка балхаш деш хинна хьацараш, демаш бийза боагlа болхлой духьала кхийттар Абдурзуков lумара цхьан дийнахьа.

— Оаша тахан къаьстта дика болх баьб, иштта къахьегачарна эшар массаза хулийтаргда аз колхозе, — аьлар председателa.

— Кхы мел дар-м la хилийта дацар аьнна дукха сагота а дацар тхо, вай бани болх бе мича хана йолалургья, — аьлар болхлоех цхьанне.

— Хlанз la фу дувц, хьо чlимашка гlолла чу ма-вахарий, — йоах lумара.

— Хlана?

— Яа бац.

— Из маца хургба?

— Яй хилча а хий дац, из хилча а насос яц, из дерригa хилча а ток яц.

Хlанз la дувцачох-м къемат шу далцца болх бе йолалургйолаш яц бани, аьнна иккхар шоллагlча колхозхочуьнга.

— Къемат ди-м доагlаргдаш из хьаеллалехьа, цкъа-м хьаелларгья вай из.

— Маца?

— Тхона тlера мlад шецца хилча? — аьлар цхьанне багах оалаш санна беррига колхозхоша.

Къорен меттазенн волаш санна дерригa хулийтаргда яьха lумар йист а ца хулаш сецар.

Банех дола гlулакх дукха дийцад юртарча наха юртсовета председателага новкъостага Актемировга а. Из са гlулакх дац яхаш цхьанне шоллагlчоа пlелгаш тlахьокхаш сатийна lеш ба Абдурзукови Актемирови.

Хи чу баха кхера санна дайнад бани хьалъеча паччахьалкхено дlадахийтар аьнна хеташ ба колхозахой а. Тамаш я-кх из иштта чакхдоале.

З. ХИЗРИЕВ,
Курчалой юртарча сайрийнарча школа хьехархо.

ТЕЛЕВИДЕНИ

23 ИЮЛЬ

I-ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — lуйранара гимнастика. 9.30 — Бераштa долча документальни фильмай программа. 10.05 — «Дай-ноаной, шоана». 10.35 — «lуйранара почта» яха музыкальни программа. 11.00 — «Дикагlа дола товараш — дукхагlа». — 11.30 — «Художникех дола дувцараш». СССР халкъа художник Моисеенко. 12.00 — Осипова цlерагlча Паччахьалкхен Академически эрсий халкъа оркестра концерт. 12.45 — «Кхерам боацаш дlаюка латерь». Передачана юкъе дакъа лоацаш ва СССР чурча гlулакхий министерства ГАИ управлене начальник, милице инарал-лейтенант Лукьянов. 13.15 — Бераштa дола фильм. «Майра Ширак» яха телевизиони художественни фильм. 14.25 — «Унахцlено». lилман-популярни программа. 15.10 — «Спортлото» тираж. 15.20 — «Музыкальни абонемент». Рахманинова камерни творчество. Передача дlахьу СССР халкъа артиста Петрова. 16.00 — «Бlаргагушдар — теша халадар». 17.00 — Концерт. 17.25 — «Городашн нахи» яхача циклацара «Сона еза город» яхача телевизиони документальни фильма премьера. 18.00 — Кердадараш. 18.25 — Мультфильмай программа. 18.40 — Городера Зелена Гурера советски иллей фестивала лауретий концерт. (Польша). 19.40 — Приключенчески фильма экран. «Резидента кхел» яха художественни фильм. Хьалхара серп. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Спортивни программа: Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» яхача Центральни стадионера передача. Кагирлой Ерригсоюзни Спортивни шоллагlа ловзараш. Передача йистельча — кердадараш.

II-ПРОГРАММА

12.00 — Драма Мичурински паччахьалкхен театра спектакль. 14.00 — Торговле болхлочун Денга. 14.10 — Торговле болхлошта дола концерт. 14.40 — «Цlенхаштта гlулакх» яха художественни фильм.

24 ИЮЛЬ

I-ПРОГРАММА

Торговле болхлочун Ди

9.00 — Кердадараш. 9.10 — «Бераштa йола lуйранара гимнастика». 9.30 — «Гургал бетта сахьат». 10.00 — «Советски Союза гlулакх деш ва». 11.00 — Къоначa зрителa театр. Зюзюкин. «Муратова lоагlа чоалханера вахар» яха телевизиони спектакль. Шоллагlа дакъа. 12.00 — «Музыкальни киоск». 12.30 — «Юртара сахьат». СССР Конституце проект юкъача дакъа лоац Социалистически Къахьегама шозза Турпала Мальцева. 13.30 — Боккхача наькъа этапаш. «Со вахаш дола цlа» яха художественни фильм. 15.25 — Тахан торговле болхлочун Ди да. СССР торговле министра Струева къамаьл. 15.40 — Торговле болхлошта йола музыкальни программа. 16.25 — Дунен халкъашта юкъера панорама. Интервидени. 16.55 — Мультфильмай программа. 17.25 — «Дайн бераши» яхача циклацара «ВАЗ. Заводи нахи» яхача телевизиони документальни фильма премьера. Дlадолалуш къамаьл ду йоазонхочо Суркова. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Киноникъбархой клуб». 19.15 — Пуни. «Падекатр». Кхоачашъю балета артистий Ерригсоюзни конкурса лауреаташа Ганибаловас а, Вторушина а, балета артисташа а. 19.35 — СССР Конституце проект ювц. Къамаьл ду Социалистически Къахьегама Турпала, Арминийски ССР lилмай Академе президента, СССР Лакхехьарча Совета депутата, СССР lилмай Академе вице-президента Амбарцумяна. 19.50 — Приключенчески фильма экран. «Резидента кхел» яха художественни фильм. Шоллагlа серп. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Чайковске ялх симфони. 2-гlа симфони. Дlалокх Центральни телевиденеи Ерригсоюзни радион йоккхача симфонически оркестро. Дирижер ва СССР халкъа артист, СССР Паччахьалкхен совгlата лауреат Иванов. 22.10 — Академически гребле йола СССР чемпионат. Йистельча — кердадараш.

II-ПРОГРАММА

15.30 — «Школьни производственни». 15.45 — Телевизиони документальни фильм. 16.05 — Дешархошта йола передача (нохчий меттала). 16.35 — «Кхерам паччахь» яха телевизиони фильм-спектакль.

РАДИО

23 ИЮЛЬ

6.30 — Доакхараш кийчделга хьинар долаш дlахьо (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — «Къона» яха радиовыпуск. 8.55 — Ашараш. 14.30 — «Сатирически талгlе тlа» яха радиожурнал. 15.00 — «Иллеш доах Карел Готта» яха передача. 15.40 — «Даьхен маьлха кlалха» яха радиокомпозици (гlалгlай меттала). 16.00 — «Кавказа lуйре» яха радиожурнал. 18.30 — Дезача денца даькъала хила шо торговле болхлой» яха концерт (нохчий меттала).

ФУТБОЛ

Селхан С. Орджоникидзе цlерагlча стадионе Кишиневерча «Нистру» яхача командаца ловзаш хилар «Терек».

Из вlашагlкхетар счет 3:2 йолаш «Терек» кст а йоалаш чакхдаьлар.

ХАОТТАМ

Тахан республике гlоллен Грознеи кlезиг-дукха морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 7—12 метр чlоагlа мух а хьекхаш, фегара температура республике гlолла 25—30 градуси Грозне 28—30 градуси йовхал йолаш ха отта мег.

24—25 июле кхоалленаш а йолаш, дукхагlча даькъе йоачан а йоацаш, секунде 3—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш, фегара температура бийсашка 12—17 градуси деношка 23—28 градуси йовхал а йолаш ха хила мег.

Метеостанци.

Тахани кхоанеи хургда

23-ча июле

С. М. Кирова цlерагlа культуран салаlарен парк. 14.00 «Цхьатарра бокъонаш хилар — советски паччахьалкхен конституционни принцип» яха радиобеседа. 17.00. Музыкальни эстрада. Духовой оркестра концерт. 19.00. Баьццара театр. Нохч-Гlалгlай паччахьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт. 19.30. Кинолекторий «Iилмен дин» яха кинофестиваль. 19.30. Халхарий майда. Кагирхой салаlара сайре.

В. И. Ленина цlерагlа культура Дворец. 11.00. Кинозал. Болх беш хургда «Замачхо» яха берий кинотеатр. 12.00. Клуб-лаборатори. Кинодезараштa йола консультаци. 15.00. Халхарий зал. «Болхлой класса мугlарашка дlаэцар» яха торжественни сайре. 18.30. Р. Люксембург цlерагlча улица тlара лекторий. «Советско-французски вlашi леладу гlулакхаш дегlаахар» яха лекци. Документальни фильмаш гойтаргда.

Н. К. Крупскаяй цlерагlа культура Дворец. 12.00. «Рассвет» яха пионерий лагерь. «Сигалара бос бола экспресс» яхача вокально - инструментальни ансамбла концерт. 19.30. Ахканара кинолекторий. СССР кердача Конституце проектах йола лекци. Документальни фильмаш гойтаргда.

Химикий культура Дворец. 10.00. «Нептуна» цlей. 14.00. Спортивни яхьаш. 17.00. «Нохч-Гlалгlайчен ашараш» яха радиоконцерт. 18.00 СССР Конституце проектах йола беседа. 19.30. «Закони сон» яха кагирхошта йола кинолектори.

«Красный молот» завода культура Цlа. «Закон довзен цо яххар деи хlараваp декхарийла ва» яха завода болхлой юкъара диспут.

Пролетбата цlерагlа культура Цlа. 19.00. Ахканара кинолекторий. Документальни фильмаш гойтаргда. 19.30. Кагирхой салаlара сайре.

Редактор **Т. А. ТЕБОЕВ.**

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гlа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхамасекретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделан — 3-61-46; промышленностан отдела — 3-42-30; юрта болхан отдела — 3-42-28; кехатийн отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректоре — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ05190. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5448.